

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Kynológus szakképzés szak

SZAKDOLGOZAT

Mészáros Eszter Mónika

2024.

Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Kynológus szakképzés szak

ŐRZŐ-VÉDŐ KUTYÁS SPORTOK KIKÉPZÉSI MÓDSZEREINEK FEJLŐDÉSE

Belső konzulens: Abayné Dr. Hamar Enikő
egyetemi docens

Belső konzulens tanszéke: Állattenyésztés-
technológiai és állatjóléti Tanszék

Külső konzulens: Suszter Ferenc (r.
alezredes)
kriminál kynológus
szakértő, nemzetközi IGP
teljesítménybíró

Készítette: Mészáros Eszter Mónika

Gödöllő

2024.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés és célkitűzések.....	3
2	Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1	Őrző-védő kutyás sportok történelmi áttekintése	6
2.2	A kiképzési módszereket befolyásoló tudományos eredmények a történelem során 11	
3	Anyag és módszer.....	21
3.1	Bevezetés.....	21
3.2	Pontozási szempontrendszer	22
3.3	Kiválasztási kritériumok.....	25
3.4	Vizsgálati anyag	26
3.4.1	IGP	27
3.4.2	Mondioring.....	28
3.4.3	KNPV.....	28
3.5	Adatelemzés, statisztika	30
4	Eredmények és értékelésük.....	30
4.1	IGP eredmények értékelése	31
4.2	Mondioring eredmények értékelése	32
4.3	KNPV eredmények értékelése	34
4.4	Mindhárom sportág átlag eredményeinek összértékelése	35
5	Következtetések és javaslatok	37
6	Összefoglalás	42
7	Ábrák jegyzéke.....	43
8	Irodalomjegyzék	45
9	Mellékletek.....	48

1. számú melléklet: Hallgatói nyilatkozat	50
2. számú melléklet: Konzulensi nyilatkozat	51

1 Bevezetés és célkitűzések

Az őrző-védő feladatokra történő képzés civil formájának megjelenése a rendvédelmi célú kiképzéssel szinte párhuzamosan alakult ki. A rendvédelmi célú kiképzés terjedésével megjelentek az első „rendőrkutya” bajnokságok, amelyek nyilvános események voltak és civil tenyésztők is kilátogathattak. A népszerűség növekedésével megjelentek azok a munkakutya bemutatók, ahol már a civil tenyésztők mutatták be kutyáik képzettségét Zajcsek Alfonz „Az eb nevelése és kiképzése” (Zajcsek A. , 1925) című művében fogalmazta meg, hogy a munkakutyát előbb kiképezni, majd tenyésztetni kell. Az évek során kialakításra kerülő munkavizsgarendszerek a képzés minőségének ellenőrzését szolgálták, majd ebből alakultak ki a kutyás sportok. A munkakutya versenyek eredményei a mai napig jelentős hatást gyakorolnak a tenyésztésre.

A tenyésztők a munka szempontjából minél magasabb színvonalú várvonalak kialakításához a legalkalmasabb egyedeket vették alapul. Az első megmérettetések a fegyveres testületek kötelékében történtek, ahol már a kezdetektől szimatmunkával kapcsolatos feladatokat, engedelmességi-, ügyességi- és őrző-védő gyakorlatokat kellett a kutyáknak a kiképzőjükkel együttműködve bemutatniuk. A jól képzett kutyákra való igény növekedésével egyre többen kezdtek el kutyakiképzéssel foglalkozni.

A jelenleg legismertebb őrző-védő kutyás sportok és vizsgarendszerek a következők:

- **Schutzhund verseny/vizsga:** kifejezetten a német juhászkutyák vizsgarendszere volt Németországban, amit kizárólag az SV (Verein für Deutsche Schäferhunde) munkabírói bírálhattak.
- **KNPV - Koninklijke Nederlandse Politiehond Vereniging** – Holland rendőrség vizsgarendszere, szigorú vizsga szervezési és jelentkezési feltételekkel
- **Belga ringsport** – Belgiumban kialakításra kerülő első ringsport, amelyet mára már több országban is űznek
- **Francia ringsport** – Belga ringsportból alakult ki, Franciaország saját vizsgarendszere, amelyet mára már szintén elterjedt más országokban is
- **Mondioring** – a felsorolt kutyás sportokból kialakult őrző-védő sport, amelyből világbajnokságokat is rendeznek, a vizsgarendszerbe való belépéshez semmilyen megkötés nincs meghatározva a fajtát, az országot, vagy egyesületi hovatartozást tekintve
- **IGP - Internationale Gebrauchshunde Prüfungsordnung** – Nemzetközi Munkakutya Vizsgarendszer, amely több vizsga leírását tartalmazza (nemzetközi munkakutya

vizsgák, nemzetközi nyomkövető vizsgák, nemzetközi kísérőkutya vizsgák, nemzetközi keresőkutya vizsgák, nemzetközi állóképesség vizsgák)

Ma már a KNPV-n kívül mindegyik sportból léteznek nemzetközi versenyek, ahol különböző nemzetek különböző fajtájú kutyái mérhetik össze tudásukat.

A munkakutyafajták megmérettetéseinek kialakulása óta jelentősen változott az igény a kutyák viselkedésére és használatára vonatkozóan. Az évek előrehaladtával és kifejezetten a COVID járvány idején köztudottan jelentősen megnőtt a kutyák száma mind Magyarországon, mind külföldön. Ennek a folyamatnak az egyik következménye az lett, hogy az emberek még inkább családtagként kezdték el tartani és kezelni a kutyákat. Elvárás lett, hogy az adott kutyafajták azokat a viselkedéseket, amik meglétére kitenyésztették és amikre évek óta szelektálták, már ne mutassák. Már nem elvárt, sőt, inkább nem kívánatos, ha egy vadászkutya erős zsákmányszerző ösztönnel rendelkezik, vagy egy őrző-védő kutyafajta agressziót, vagy kifejezett territoriális ösztönt mutat.

A kiképzési módszerek kialakításában fontos mérföldkövek voltak az ideglettani tudományos vizsgálatok eredményei, a kutyák etológiai vizsgálatai és az eredmények felhasználása az újabb kiképzési módszerek kialakításában. Ezzel párhuzamosan egyre jobban sikerül megérteni a kutyák viselkedését. A tudományos eredmények felhasználásával és a kutya jólétét is figyelembe véve egyre kifinomultabb módszerek kerültek kidolgozásra, valamint az egyes feladatok végrehajtása egyre látványosabb kivitelezést eredményez. Mindemellett azonban megfontolandó, hogy az új módszertanok bevezetésével, a „finomodással” vajon nem veszítjük-e el a kutyák idegrendszeri terhelhetőségét, az eredetileg meghatározott tenyésztési célt, s így hosszú távon akár idegrendszeri gyengeséget okozva az adott fajtában.

A sportkutyák képzése központi téma kezd lenni világszerte, mivel az állatvédő szervezetek egyre több országban felfigyeltek a sportkutyák képzésével kapcsolatos olyan kiképzési módszertanokra, amelyeket állatvédelmi szempontból megkérdőjelezhetőnek tartanak. Például Ausztriában és Finnországban már olyan egyeztetések is folyamatban vannak, amelyek a kutyás sportok betiltását vonhatják maguk után. Köztudott, hogy az állatvédelem egyre nagyobb szerepet kap a jogalkotásban, az állatokkal való bánásmód és a tartási körülmények szabályozása is egyre komolyabb szintre került, köszönhetően az állatvédő szervezetek kitartó munkájának. Ez a szemlélet kiemelten figyelembe veszi az egyes állatfajok szükségleteit, ami figyelemre méltó és alapvetően jó iránynak tekinthető.

A dolgozat témáját az inspirálta, hogy a tudomány fejlődése, a kutyák felé támasztott követelmények megváltozása és a számtalan kiképzési módszertan kialakulása vajon hogyan befolyásolja az őrző-védő kutyás sportokban a kutyák viselkedését. Van-e összefüggés a tudomány fejlődése, a versenyeken való elvárások, valamint az állat jóléttel kapcsolatos elvárások kiképzési módszertanokban való megjelenésében?

A dolgozatban bemutatásra kerülnek a jelenleg ismertebb őrző-védő kutyás sportok, azok rövid története, valamint a kiképzési módszertanok elméleti hátterét adó tudományos felfedezések.

A vizsgálat alapját adó adatokhoz videóelemzéseket végeztünk, amelyek alapján megvizsgálásra került a kutya stressz viselkedése az egyes gyakorlatokban. A viselkedések összemérhetőségéhez egy 5 szintű pontozási rendszer került kialakításra. A vizsgált időszakban a kutyák viselkedése a gyakorlatok végrehajtása közben jelentősen megváltozott. A dolgozat ennek a pozitív változásnak a vizsgálatát tűzte ki célul.

A szakirodalmi elemzések alapján kimondható, hogy amíg a kiképzés őskorában a kutya a kiképzés „tárgyát” képezte, addig napjainkban társállatként viszonyulunk hozzá, sokkal inkább előtérbe került a kiképzés során a kutya és kiképzője közötti együttműködés kialakítására való törekvés, ami a kutyák viselkedésén is meglátszódik.

2 Szakirodalmi áttekintés

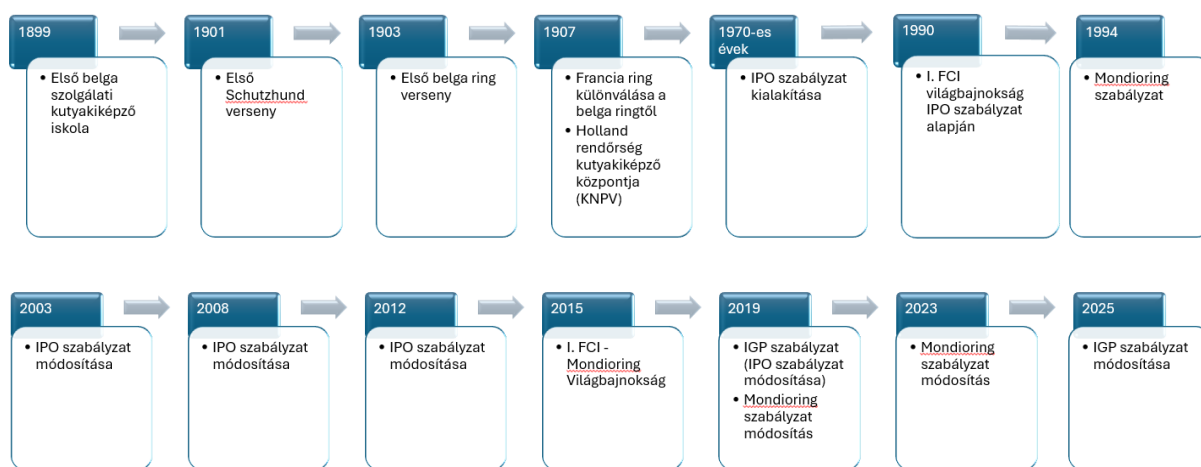
Dr. Kováts Zsolt „A rendőrkutya története” című (Kováts, A rendőrkutya története, 2017) könyvében felkutatta az elérhető teljes magyar kinológia anyagát, utalva arra, hogy Csereminszky Miklós az 1824-ben készült „A kutyáról” című tudományos gyűjteményében 7000-nél is több tételű irodalomjegyzéket állított össze. Ezen írások elérése és feldolgozása túlmutatna a dolgozat terjedelmén és lehetőségein, de mindenképpen figyelemreméltó.

A meglévő információk alapján a történelmi háttér szakirodalmi vizsgálata során összességében kijelenthető, hogy az 1900-as években született meg a tényleges igény kutyás sportok kialakulására, a kutyák képességeinek összemérése céljából.

A szakirodalmi áttekintés objektivitását nagyban befolyásolja, hogy amíg az 1900-as évek elején igény volt írásos irodalmak készítésére, a technológia fejlődése és a digitalizált világ kialakulása egyre kevesebb jelentőséget fordított a szakmai, tudományos alapokon nyugvó, akár könyv formájában megjelenő írások születésére. Jelenleg bárki készíthet tudományosnak tűnő weboldalakat, bejegyzéseket, blogokat többnyire tényleges szakirodalmi források megjelenítése nélkül, amik téves és szakmailag nem elfogadható, félrevezető írások születését eredményezhetik.

2.1 Őrző-védő kutyás sportok történelmi áttekintése

Az őrző-védő kutyás sportok kialakulását a rendvédelmi szervek igényei indították útjára, melynek időbeli sorrendiségét az alábbi ábra mutatja:

1. ábra - Őrző-védő kutyás sportok kialakulásának és változásának idővonala a szakirodalmi elemzés alapján (Forrás: saját szerkesztés a szakirodalom alapján)

A következőkben a dolgozat áttekintést ad a különböző kutyás sportok kialakulásáról.

Belga ring sport – Az összes őrző-védő kutyás sport közül talán a legkeményebb és legrégebbi kutyás sport a világon. A ringsport atyjának is nevezett Edmond Moecheron látványos bemutatokat tartott belga juhászkutyáival, aminek következményeképpen 1899-ben megalapították az első szolgálati kutyakiképző iskolát Gentben. Az első ringsport versenyt 1903-ban rendezték meg Belgiumban. Az első szabályzat, ami alapján versenyt szerveztek 1908-ban a következő feladatokat tartalmazta:

- szabadon követés
- tárgy apportírozás
- tárgyőrzés
- akadály és árok ugrás
- kutyavezető védelme (személyvédelem)
- kutyavezető által a kutyának kijelölt segéd megtámadása
- tárgy apportírozása vízből

Azóta már többször is változtattak a szabályzaton, legutoljára 2023-ban, amikor a változtatás célja az volt, hogy a sportot elérhetőbbé és kutyabarátabbá tegyék. Egyre inkább előtérbe kerülnek a pontosabb végrehajtással kapcsolatos igények, valamint a segédek sérüléseinek elkerülésére is változtatásokat eszközöltek. (Belgian Ring, 2023)

A bírálati szempontrendszerben megjelent a General Attitude (általános hozzáállás) fogalma, aminek bírálata arra hivatott, hogy ne csak a feladat végrehajtását pontozhassák a bírók, hanem a kutya és a felvezető feladathoz való hozzáállását is. A szabályzat ezt úgy definiálja, hogy az általános hozzáállás a kutya lendülete, munkakedve és a kiképzés precíz kivitelezését jelenti, valamint figyelik a kutya viselkedését a ringbelépéskor is. Értékelik a felvezető magatartását és hozzáértését is. Fő célja a versenyzők ösztönzése a feladatok precíz végrehajtására.

A pontozásban viszont megfigyelhető, hogy arányaiban az őrző-védő feladatok érik a legtöbb pontot, ami összességében az összpontszám 67%-át jelenti, ami nem meglepő, ha figyelembe vesszük a sport kialakulásának alapvető igényét. (Belgium Ring, 2023)

Francia ringsport – Története közös a belga ring sportéval. A belga ringtől való elválásáról 1907 óta beszélhetünk, amikor a belga ring szabályaitól eltérő szabályzat került kialakításra Franciaországban. (The History of French Ring Sport, 2023)

Bár a szabályzat itt is 2023-ban módosult utoljára, itt az elsődleges cél továbbra is a kutya karakterisztikájának és fizikai kvalitásainak kiemelése, azért, hogy a legjobb genetikával rendelkező egyedek kerülhessenek kiválasztásra a tenyésztésben. A pontozási rendszerben a legmagasabb szinten látszik, hogy az őrző-védő ágazatban szerzett pontszámok aránya 62% teljes pontszámhoz képest. A szabályzat módosítására a bírálatok pontosítása és a kutya jólétének érvényesítése miatt került sor. (Official French Ring Rules, 2024)

KNPV - Koninklijke Nederlandse Politiehond Vereniging – Hollandiában 1907-ben került megalapításra a németországi és a belga mintát követve a holland rendőrség kutyakiképző központja. Eleinte agresszív és durva módszerekkel próbálták a kutyákat kiképezni mind nyomkövető, mind őrző-védő feladatok teljesítésére, majd a XX. század elején kezdték el a kutya kompetenciájához igazított kiképzési területeket megtalálni. Azóta is öt különböző vizsga közül kell egyet teljesítenie annak a kutyának, amelyik a holland rendőrség minősítését kívánja megszerezni:

- Rendőrkutya 1 (PH1)
- Rendőrkutya 2 (PH2)
- Tárgyőrzés
- Alapfokú nyomkövető kutya
- Nyomkövető kutya (nyomkövetés, szagazonosítás, személykeresés)

(The history of KNPV - Royal Dutch Police Dog Society, 2023)

A vizsgán való részvétel nagyon szigorú, a feltételeket a vizsgaszabályzat részletesen ismerteti, mely 2015 óta változatlan. Mind a fajták, mind a regisztráció kötött, így csak a KNPV hivatalos szervezeténél azonosított és a szabályzatban megadott fajták (juhászkutyák, doberman, rottweiler, óriás schnauzer, bouvier, airedale terrier, boxer és ezek keresztezései) vehetnek részt a megmérettetésen.

A végrehajtandó feladatok között PH1 és PH2 vizsgarendben a mai napig szerepelnek az engedelmisségi, akadályugrási és őrző-védő gyakorlatokon kívül vízben végrehajtandó gyakorlatok is. Ezek mellett komoly keresőmunkát is végre kell hajtania a kutyának.

A KNPV pontozási rendszerében az őrző-védő gyakorlatok pontaránya az összpontszámhoz képest 76%! (Reglementen KNPV, 2024.02)

Mondioring – A Mondio szó jelentése „világ”, ezzel utalván arra, hogy egy olyan sportot kívántak létrehozni, ahol a belga és francia ring, Schutzhund, IGP, KNPV sportok feladatai közül kiválasztott gyakorlatok kivitelezésében egységes szabályzat alapján mérhetik össze a világ különböző kutyás sportjainak kiképzőinek felkészültségét és a kutyák képességeit. A feladatok között megtalálhatók engedelmességi gyakorlatok, ugrások, őrző-védő feladatok, valamint bekerült szimatmunka is a vizsgafeladatok közé. A feladatok összeállításakor elősorban a kézben tarthatóságot és a gyakorlati használhatóságot tartották szem előtt. (Mondioring, 2023)

A sport az 1980-as évek végén alakult ki. (Mondio Ring is World Ring, 2023)

Az első hivatalos Mondioring szabályzatot az FCI 1994-ben fogadta el. Az FCI-Mondioring szabályzata alapján a fő cél, hogy kiemelve a kutya adottságait, képzésének minőségét, a felvezetőjének kutya feletti kontrollját, valamint a kutya öröklött képességeit. (FCI, 1994)

Az FCI közvetlen információja alapján a következő szabályzatmódosítás 2003-ban történt, ahol csupán apróbb végrehajtással kapcsolatos módosítások történtek. Az első Mondioring Világbajnokságot Franciaországban rendezték meg 2015-ben 16 ország 60 résztvevőjével. (FCI Commission for Utility dogs - Activity report, 2024)

2019-ben az akadályok technikai vonatkozásában kerültek módosítások a szabályzatba, majd 2023-ban a pontosítások mellett két nagy változtatás történt:

- bevezették az állatorvosi tanúsítványt, aminek a megléte feltétele a Mondioring versenyeken való részvételnek és állatorvosnak kell igazolnia a kan kutyák heréinek meglétét és egészséges pozícióját. Ez a bizonyítvány nem helyettesíti a verseny előtti állatorvosi vizsgálatot.
- bevezetésre került az MR3/Cat3 (legmagasabb) szinten a feladatok két részletben való végrehajtása, amiről a bíró dönt a verseny helyszínén lévő extrém időjárási viszonyok figyelembevételével. MR3 szinten a gyakorlatok egyben történő végrehajtásának ideje 35-45 perc közötti lehet.

Ennél a szabályzatnál is érdemes kiemelni a feladatcsoportok pontozása közötti arányokat. Az előző sportokhoz hasonlóan itt is az őrző-védő ágazatban szerezhető pontszámok a legmagasabbak, az összpontszámhoz képest 65%. (Mondioring, 2023)

Schutzhund (<https://leerburg.com/schusa.htm>) – Németországban a tenyésztők kezdték el a német juhászkutyáik tulajdonságait összemérni, ennek következményeképpen 1901-ben

rendezték meg az első Schutzhund versenyt Németországban. Az eredeti tenyész céllal ellentétben nem, az akkor már nem hasznosítási iránynak számító, tereléssel kapcsolatos feladatok kerültek a már akkor univerzális kutya fajta vizsgarendszerébe, hanem a fegyveres testületek által elvárt tulajdonságok bemutatására szolgáló gyakorlatok. Három szint került kialakításra, ami tartalmazott nyomkövetést, engedelmességi feladatokat és őrző-védő gyakorlatok bemutatását. A szintek a nehézségi fokozatokat jelentették. (What is Schutzhund?, 2024)

A Schutzhund vizsgarendszerből kialakításra kerülő IPO vizsgarendszer egyre nagyobb teret hódított magának, feladatai és értékelési rendszere kis eltérésekkel megegyezett a Schutzhund vizsgarendszerével, valamint nemzetközisége és fajtafüggetlensége miatt egyre jobban kiszorította az alapító rendszert. A kezdetek óta létező Verein für Deutsche Schäferhunde (SV – Német juhászkutyák Egyesülete) végül 2004-ben úgy döntött, hogy az IPO szabályzat szerint folytatja a versenyek szervezését, amivel az Schutzhund vizsgarendszer megszűnt. (The History of Schutzhund, 2024)

IGP - Internationale Gebrauchshunde Prüfungsordnung – Alapvetően a Schutzhund vizsgarendszerből alakult ki, ahol a német juhászkutyák munkára való alkalmasságát kívánta felmérni és bemutatni, majd később más fajták is csatlakoztak a megmérettetésekhez. (Schutzhund, 2023)

Az első IPO (Internationale Prüfungsordnung) szabályzat kialakulásáról és FCI általi elfogadásáról hivatalos információ nem áll rendelkezésre, de néhol utalások találhatók arra vonatkozóan, hogy az 1970-es években készült. Az tény, hogy az első Világ bajnokságot 1990-ben IPO vizsgarendszer alapján rendezték meg, tehát ekkor feltételezhetően az FCI már elfogadta az IPO vizsgaszabályzatot. (FCI World Championship esemény, 2024)

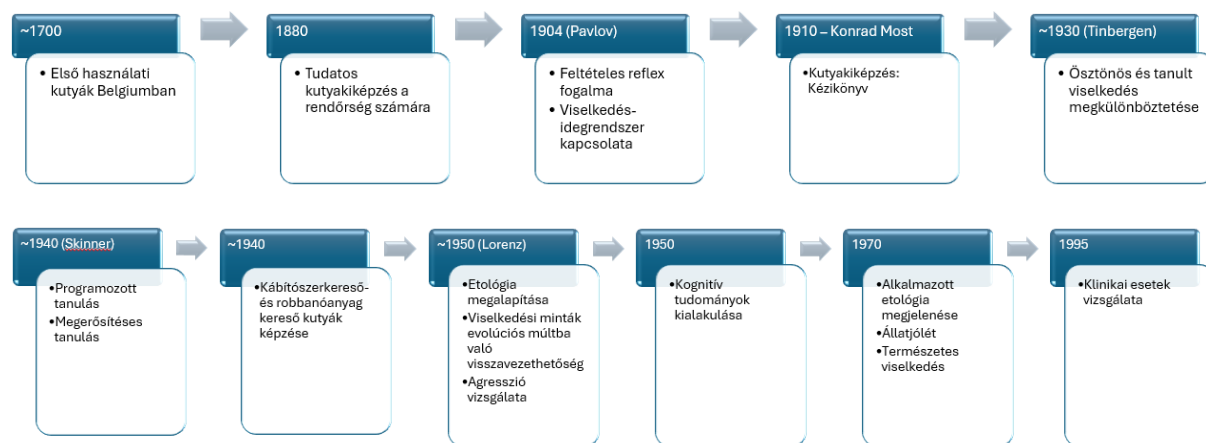
Az FCI által rendelkezésemre bocsájtott 2003-as hivatalos FCI IPO szabályzat szerint a szabályzatban leírt vizsgafeladatok célja, hogy bebizonyítsa az egyes kutyák rendeltetésszerű használatukra való alkalmasságát, felmérjék a tenyésztő értéküket, elősegítse a kutyák egészségének és teljesítményének megőrzését és növelését. Fontosnak tartja az egészség és a fittség fenntartását és a tenyésztésre való alkalmasság felmérését. (Guidelines for International working dog trials and International tracking dog trials of the F.C.I., 2024)

Az IPO vizsgaszabályzatokat rendszeresen felülvizsgálják, 2003 óta ötször került módosításra. (FCI által kiadott és rendelkezésemre bocsájtott vizsgaszabályzatok évszámai: 2003, 2008, 2012, 2019, 2020, 2025). (Guidelines for International Working Dog Trials and International Tracking Dog Trials of the FCI, 2024) (Regulations for the International Utility dog trials and the International Tracking dog trial of the FCI, 2024) (Utility Dogs, 2024) (Utility Dogs, 2024)

A 2019-es vizsgaszabályzat módosításával átnevezésre került a sport, hogy még jobban kiemelésre kerüljön a szabályzat „munkakutyára” való vonatkozása, jelenleg IGP (Internationale Gebrauchshunde Prüfungsordnung – Nemzetközi Munkakutya Vizsgarend) rövidítéssel illetjük.

Pontozási rendszerét tekintve megtartotta a Schutzhundra jellemzően, hogy ágazatonként 100 pontos rendszerben értékeli a kutyákat. Az előzőekben bemutatott sportokkal ellentétben tehát ugyanolyan arányban pontozza a nyomkövetést, az engedelmisségi és ügyességi gyakorlatokat tartalmazó ágazatot, mint az őrző-védőt. Így az őrző-védő feladatokra kapható maximális pontszám a teljes pontszám 33%-a. (Utility Dogs, 2024)

2.2 A kiképzési módszereket befolyásoló tudományos eredmények a történelem során

2. ábra - Kiképzési módszereket befolyásoló mérföldkövek idővonala a szakirodalmi elemzés alapján (Forrás: saját szerkesztés a szakirodalom alapján)

Az 1700-as években kezdtek el először Belgiumban kutyákat alkalmazni segítőként a városőrök munkájának támogatására, viszont a kutyák még semmilyen kiképzésben nem részesültek. A kutyavezetők olyan kutyákat kerestek maguk mellé, amelyek középtermetűek, gyorsak és intelligensek voltak. Ezeknek a kritériumoknak főként a terelőkutyák feleltek meg. Alapvetően 1880-tól kezdődően beszélhetünk tudatos kutyakiképzésről, amikor is Edmond Moecheron, a

ringsport „atyja” Belga juhászkutyákat kezdett el kiképezni a rendőrségi munka bemutatására. (Belgian Ring, 2023)

A Sherman és társainak cikke szerint az etológia tudományának gyökerei a XIX. századra vezethető vissza, amikor az osztrák Konrad Lorenz, a brit Nikolaas Tinberger, az orosz Ivan Pavlov, valamint az amerikai B.F. Skinner viselkedéssel és idegéletti folyamatokkal kapcsolatos kutatásokat végeztek, melyek alapját képezték a jelenlegi etológiának.

Ivan Pavlov feltételes reflex fogalmának kidolgozásával (1904), a kondicionálás fontosságára való figyelem felhívásával, valamint a viselkedés idegrendszerrel való összekötésére vonatkozó tanulmányaival megalapozta az első tudományos eredményre alapuló kiképzési módszerek kialakulását.

B.F. Skinner az 1900-as évek közepén a programozott tanulás alapelveit fogalmazta meg, melynek középpontjában a megerősítéses tanulás állt. Elmélete szerint, ha a tanuló a helyes válasz esetén jutalmat kap, akkor az elsajátítani kívánt anyagot mélyebben és könnyebben tudja megtanulni.

Konrad Lorenz-t a modern etológia megalapítójának tartják az alapján, amit az állatok viselkedésének tanulmányozása kapcsán összehasonlító zoológiai módszerek segítségével dolgozott ki szintén az 1900-as évek közepén. Kutatásaival a viselkedési minták evolúciós múltba való visszavezethetőségét vizsgálta, valamint sokat foglalkozott az agresszió gyökereinek megismerésével is.

Nikolaas Tinbergen az ösztönös és a tanult viselkedés megkülönböztetésének fontosságát hangsúlyozta tanulmányaiban, amikben a terepi megfigyeléseire támaszkodott, ahol természetes körülmények között figyelte meg az állatok viselkedését. (Sherman, 2024)

A kutyakiképzés történetének formális kezdete a XX. század elejére tehető, amikor Konrad Most ezredes 1910-ben megírta a „*Kutyakiképzés: Kézikönyv*” („*Training Dogs: A Manual*”) című könyvét, amely az őrző-védő kutyák modern kiképzését és a kutyák használatát írta le és ami a katonai és rendészeti kutyakiképzés alapjául szolgált a mai napig is. Ajánlásai között sok kényszeralapú módszert használt. Oscar Pfungst kutatóval összefogva vizsgálni kezdték a kutyák nyomkövetési képességeit is. Ő készítette a cipőlenyomatot hagyó kereket, aminek segítségével megállapítást tett arra, hogy a kutyák a nyomkövetés során egy „inger képet” követnek és nem feltétlenül az emberi szagot.

A második világháború idejére, az 1940-es évekre nyúlik vissza a kábítószerkereső és robbanóanyag kereső kutyák kiképzése, ahol már modernebb kiképzési módszereket is alkalmaztak. Ezt a munkát már a korai viselkedésvizsgálati eredmények is befolyásolták, így főként pozitív megerősítésre alapozott kiképzést alkalmaztak. Kiemelten foglalkoztak a megerősítés időzítésének fontosságával, valamint az ennek alapját képező jutalomfalat alapú motiváció meglétével.

A XX. század folyamán több fontos mérőszám is volt az állatok viselkedésének vizsgálatára vonatkozóan. A legfontosabbak a következők voltak:

- Pavlov feltételes reflex elmélete
- Thorndike operáns/instrumentális kondicionálásának vizsgálata
- etológiai vizsgálatok (ösztönök vizsgálata)
- kognitív etológia kialakulása, állati tudat figyelembevétele
- alkalmazott etológia megjelenése (1970-es években) az etológiai fogalmak és a viselkedéssel kapcsolatos laboratóriumi vizsgálatok alkalmazása az állat jólétével és természetes viselkedésével kapcsolatosan
- kognitív tudományok kialakulása, amiben az 1950-es években az elmét már nem egy „fekete dobozként” kezelték, hanem információfeldolgozó, a veleszületett képességek és kognitív folyamatokat tartalmazó egységként
- állatorvosi viselkedés-vizsgálat 1995 körülre datálható, ahol a vizsgálatok középpontjában a klinikai esetek vizsgálata áll
- összehasonlító pszichológia az eddig felsoroltak metszetét vizsgálja, ezzel széles tartományban végeznek kutatásokat az állati elme tanulmányozására

(Hall Nathaniel J., 2024)

Magyarországon intézményesített formában az 1890-es évek végén jelent meg a kutyakiképzés, először a vadászkutyák idomításával kapcsolatos törekvések indultak el. A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetsége az első magyar kutyás szervezet volt Magyarországon. A 100 éves évfordulóra készülő könyvben a tenyésztés és kiállítás történelme került kifejtésre. Az őrző-védő sportok magyarországi megjelenését 1920-as évekre, Dr. Kotoff Olivér bolgár származású kynologus rendőrségen alkalmazott kutyák kiképzésének módszertanának kidolgozására datálja. Dr. Kotoff Olivér nevéhez köthető a "*Magyar Rendőrkutya*" című folyóirat megalapítása, melyben számos kynologiai témájú cikket, tanulmányt és értekezést jelentetett meg.

1950-es évek végén indult meg a vadászkutya kiképzés Budapesten, majd kiadásra került „A Vadászkutyák idomítása” című könyv id. és ifj. Jilly Bertalantól.

1970-es években kezdett emelkedni a kutyakiképző iskolák száma és létszáma.

(Bíró, 1996)

A Pesti Hírlap cikke szerint 1909. januárjában alakult meg az első Osztrák-magyar Rendőrkutya Egyesület, majd még ebben az évben rendőrségi szaktanfolyamok indítását szervezték, valamint elhatározták, hogy képzett "fajkutyákat" fognak a rendőrség és a csendőrség tagjainak rendelkezésére bocsátani. (Pesti Hírlap, 1909. január (31. évfolyam, 26. szám), 2023)

1968-ban alakult az első kutyakiképző iskola Szopó Béla bácsi alapításával, aki megalapította a magyarországi civil kutyakiképzést. (Petrissyn, 2023)

A rendelkezésre álló információk alapján az első írott magyar nyelvű kutyakiképzéssel foglalkozó könyv 1894-ben íródott és a vizsla kiképzésének módszerét írta le. Dr. Mika a német és angol kiképzési módszereket kívánta bemutatni könyvében a közel 20 éves saját vadászkutya idomítással kapcsolatos tapasztalataival ötvözve. Az idomítás alapjának a nevelést tekinti, amire szoktatásként hivatkozik és kerüli a kényszerítő eszközök használatának többségét. A parforce-idomítás kezdete 6-8 hónapos kortól kezdődik, amikor intenzívebb kényszereszközöket javasol használni. „*Sem nevelés, sem idomítás kényszer nélkül nem képzelhető.*” – áll a különböző idomítási módszerek felsorolása után. A könyvben megjelennek pozitív „*humanus*” kiképzési módszerek, amely a könyv írója szerint egyértelműen rossz út, ilyen módszerekkel nem lehet jó vizslát képezni. (Mika, 1894)

1925-ben íródott a közbiztonsági és hadiszolgálati ebek vezetésére az „Az eb nevelése és kiképzése” című könyv, amelyet Zajcsek Alfons, a magyar királyi csendőrkutyatelep igazgatója írt, aki szintén különböző szakirodalmakból és saját tapasztalatait is felhasználva alkotta meg e könyvet. Kiemelten ír arról, hogy csak az állatszerető, nyugodt, határozott, következetes kutyavezetőből válhat jó kiképző. A könyv alapját a szakirodalom szerint a német Stephanitz Grafrath által megalkotott alaplíra, a „*Der deutsche Schäferhund in Wort und Bild*” adta, amely 1923-ban íródott. Zajcsek szerint a kutyavezetőnek azon kell elmélkednie, hogy mi módon értesse meg magát kutyájával. A feltételes reflex kialakítását úgy írja le, mint helyettesítő benyomásra való áttérés az eredeti benyomásról. A parancsszavak tanításánál az eredeti

benyomás (kényszer alkalmazása) a parancsszó kiejtésével egy időben kell, hogy megjelenjen, ahol a parancsszó a helyettesítő benyomás.

Kiemeli, hogy a legelső két jel, amit a kutyavezető és kutyája között ki kell alakítani, az a jónak és a rossznak a jelzése. További fontos meglátása, hogy abban az esetben, ha a kutya nem végez el egy gyakorlatot, akkor a kutyavezetőnek kell megvizsgálnia saját ténykedését, hogy nem hibázott-e akár a parancsadásban, akár a gyakorlat beállításában. A dicséret kapcsán elmegy a kedves arckifejezéstől egészen a kedvenc jutalomfalat adásáig.

Büntetés tekintetében a következők felsorolása történt:

- pórázra kapcsolás
- lefektetés és helyben hagyás
- láncra kötés magasabb (hogy ne tudjon lefeküdni), vagy alacsonyabb (csak feködni tudjon) pozícióban
- nyakörv megrántása
- parittyalövés
- ostorütés

Elmélete szerint kutyát kiképezni kényszer nélkül nem lehet, viszont a kutyavezető kötelessége a kényszeret enyhíteni a büntetés ellensúlyozására.

A fegyelmi gyakorlatok tanításának fejezetét a következő fontos mondattal kezdi: *„Miután a vezető ebjét magához nevelte, hajlamait ébresztette, esetleges káros tulajdonságait elaltatta és mindezt szeretettel, jósággal, gyengédséggel végezte, akkor elérkezett az ideje, hogy ebjét, az ebtől megkövetelhető feltételen engedelmességre szoktassa.”* (31. oldal).

(Zajcsek A. , 1925) (v. Stephanitz, 1923)

Dr. Kotoff Olivér az 1957-ben íródott könyvében egy akkoriban hiánypótló művet készített, amiben már a modern kutyakiképzés elméleti alapjait, a reflexek kialakulását és működését is részletezte, valamint kísérletet tett a feltételes reflexek helyes kialakításának gyakorlati magyarázatára. Magyarázta az idegműködések típusait, ezen folyamatok tulajdonságait és ezek ismeretének hasznosságát a kutyakiképzésben.

Az elméleti háttérre hivatkozva kiemelten ír arról, hogy lehetőleg kerülni kell a kényszeret keltő testi erőszak alkalmazását, inkább szellemi erőszakot alkalmazzunk.

3. ábra - Pórázon vezetés (Forrás: Zajcsek, 1923, 32. oldal nyomán)

4. ábra - Szabadon követés (Forrás: Zajcsek, 1923, 32. oldal nyomán)

Az egyes gyakorlatok tanításánál elsősorban a fojtó nyakörvön történő pórázrántások használatát, valamint az ez után következő dicséret módszerét alkalmazza. Agresszívebb, vagy elrontott kutyák esetében ad ajánlást a szöges nyakörv használatára, de kihangsúlyozza a mértékletes és emberséges használatának szükségességét is.

Az ültetés tanításánál már jutalomfalat használatát írja le, teljes kényszer használata nélkül tanítja a gyakorlatot.

A leírt tanítandó feladatok többnyire megegyeznek a külföldön ekkor már létező rendvédelmi szervek szolgálati használatra képzett kutyáik számára kialakult megmérettetésekben fellelhető feladatokkal:

- szabadon követés
- menetközben ültetés
- menetközben fektetés
- helyben maradás
- helyre való visszaküldés
- előreküldés
- irányba való küldés
- élelem megtagadás (vezető által kínált, idegen által kínált, dobott, talált)
- hangadás
- ember felfürkészése, talált személynek ugatással való jelzése
- apportírozás
- tárgyhordozás menetelés közben
- palánkmászás
- árokugrás
- akadályugrás apportírozással
- vízi munka – fuldokló kimentése
- menekülő elfogása, őrzése
- kísérés
- tárgyőrzés

(Kotoff, 1957)

Sárkány Pál könyve eredetileg 1966-ban került kiadásra, majd további négy javított és átdolgozott művet alkotott meg 9 év alatt. Az akkori kutyás társadalom igen nagy hangsúlyt helyezett az ismeretek frissítésére és a legújabb tudományos eredmények hazai adaptálására.

Mint az ekkor már teljesen elfogadott és gyakorlatba is átültetett elmélettel a magasabb rendű idegtevékenységek bemutatásával, a reflex folyamatok kifejtésével kezdi a könyv kiképzéssel

foglalkozó fejezetét. Problémaképpen felveti, hogy külföldön nagyobb hangsúlyt fektetnek a „kutyalélektan”-nak, amely tudomány hazánkban való megismerése fontos lépés és kötelesség lenne, hogy ezen ismeretekkel is tovább lehessen fejlődni a kiképzés terén.

Az alap kiképzési módszereknél leírja, hogy pórázkezelésként a rántást és a húzást javasolja a különböző gyakorlatok tanításához, valamint a helyes pozíció, feladatvégrehajtás után mindenképpen dicsérettel, simogatással kell a kutyát motiválni. Problémák kezelésénél fájdalomérzet keltését javasolja, ami után a kutya helyes viselkedését kiemelten dicsérettel javasolja jutalmazni.

A szimatmunka tanításánál olyan korát megelőző módszert ír le, ami aztán kikopott a kiképzési metodikákból, ami aztán a jelenlegi módszertanokban ismét előtérbe helyeződött. Először a kutya keresőkedvének kialakítását tartja fontosnak, majd ezután tanítja a kutyát nyomot követni.

Az őrző-védő feladatok tanításánál a következő szempontokat veszi alapul:

- bátorságra nevelés
- bizalmatlanság felkeltése az idegenekkel szemben
- támadókészség kifejlesztése

(Sárkány, 1975)

5. ábra - Fogás gyakorlat
(Kováts, 1977, 57. oldal
nyomán)

Dr. Kováts Zsolt egy elméleti alapokon nyugvó, de gyakorlatban jól használható könyvet írt a szolgálati kutyavezetők számára. A könyv a szolgálati kutya küllemével kapcsolatos elvárásokat, valamint a kondícióra vonatkozó alapkövetelményeket definiálja. Figyelmet fordít a pszichikai elvárásokra, amik kapcsán a kutya viselkedésének vizsgálatára javasol különféle feladatokat és jelzi a feladatokra adott elvárt

reakciókat is.

A teljesítménybírálatnál leírja, hogy három munkafázisban történik a kutyák bírálata:

- szimatmunka
- fegyelmező és ügyességi gyakorlatok

6. ábra - Hátraarc
gyakorlat (Kováts, 1977,
47. oldal nyomán)

- őrző-védő munka

Az egyes vizsgaszinteken bemutatja az elvárt feladatok kivitelezésére vonatkozó szabályokat, kívánalmakat és a bírálati szempontokat. (Kováts, A szolgálati kutyák alkalmassági és teljesítménybírálata, 1977)

Kováts a következő könyvében a kutyakiképzés alapjait írta le a szintén a hivatásos kutyavezetők képzésére szánt tankönyvében. Ebben a könyvben már megtalálhatók a kiképzési módszerek csoportosításai és az egyes módszerek definiálása. Megkülönbözteti az idomítást és a kiképzést. Idomításon belül öt módszert mutat be:

- fájdalmat kiváltó módszer (fájdalomtól való menekülés érdekében végezte el a feladatot)
- kevert módszer (fájdalomérzettel kikényszerített feladatvégrehajtás megerősítése jutalmazással)
- kontraszt módszer (az előző kettő mellett mechanikai behatásokat is alkalmaz)
- mechanikus módszer (nincs fájdalomkeltés, nincs jutalomfalat, csak mechanikai ingerek monoton ismétlése van)
- ösztönző módszer (csak természetes ingerekkel hat az állatra, nincs fájdalom, nincs kellemetlen érzet)

Az idomítás fogalmát a következőképpen definiálja: „Az idomítás olyan tanítási eljárás, amely a kutya kényszerítő (kínérzetet keltő) eszközök alkalmazásával való megtörését jelenti, és a kívánt feladatok végrehajtását fájdalomkeltő ingerekkel kívánja a kutyára rákényszeríteni, anélkül, hogy alkalmazkodna annak természetéhez, hajlamaihoz.” (12. oldal)

A kiképzés definícióját is megadja, miszerint „Kiképzésnek nevezzük azt a tanítási módszert, melynek során a kutya természetes hajlamaival alapjaiban megegyező viselkedési formákat, cselekvéseket, kínérzetmentes behatásokkal alakítunk, illetve váltunk ki.” (13. oldal)

Kiemeli, hogy az idomítás és a kiképzés az alkalmazott módszer jellege és a tanítási cél jellege közötti különbségben rejlik. Az idomítás fájdalom alapú és természetellenes viselkedést, a kiképzés fájdalommentes és természetes viselkedést vár el.

Felépíti és részletezi a kutyakiképzés folyamatát, miszerint a kutya kiképzése a következő szakaszokból áll:

- nevelés
- tanítás
- szoktatás

- gyakorlás

Nevelésnek tekinti a fiatal kutyában lévő képességek, kívánt tulajdonságok kialakítását, fejlesztését. Tanítási szakaszban az egyes feladatokkal való megismerkedést, a feladat végrehajtásának rögzülését kell elérnie a kutyakiképzőnek, szoktatási szakaszban a kutyának a különféle szituációkkal történő megismertetése zajlik, majd a gyakorlás folyamán az eddig elsajátított tudást, végrehajtást kell pontosítani és szinten tartani. (Kováts, A kutyakiképzés alapjai, 1984)

Skinner 1938-ban publikálta az operáns kondicionálásról szóló felfedezéseit, majd 1951-ben írta le a „How to Teach Animals” című írásában a klikker tréninget, mint kondicionált megerősítésen alapuló technikát. Asszisztense, Marian Kruse, Marian későbbi férje, Keller Breland pszichológus fejlesztették tovább Skinner módszerét. Később Bob Bailey zoológus is csatlakozott a kutatásokhoz. Több mint 140 emlős fajjal és madárral dolgoztak és alkalmazták a kondicionált megerősítésként a klikkert. Bevezették az „áthidaló inger” fogalmát, ami az állat válaszreakciója és a várt megerősítés (mint a jutalomfalat) között jön létre és a klikker tölti be ezt a szerepet. A klikker tréning napjainkban is előszeretettel használt kiképzési módszer. (Historians' Corner, 2024)

Etológiai vizsgálatokon alapuló, manapság egyre jobban elterjedő kiképzési módszertan a „Do as I do” (DAID), ami az utánpótlás keresztüli tanulás gyakorlati kivitelezésével foglalkozik. 1994-ben Ken Ramirez kezdett foglalkozni azzal, hogy a kutyák hogyan „másolják” egymás viselkedését, kidolgozott egy protokollt, ahol az volt a kutyák feladata, hogy megismételjék a másik kutya által végrehajtott feladatot.

1952-ben Hayes & Hayes dolgozta ki a „Do as I do” módszertan alapjait csimpánzok utánpótlás viselkedésének tanulmányozására. 2006-ban az ELTE Etológiai kutatócsoportja vizsgálta kutyákon a módszer működőképességét és bebizonyították, hogy a kutyák képesek tapasztalati úton végrehajtani egy mozgásfolyamatot. 2014-ben azt is bebizonyították, hogy összetett feladatok tanításához hatékonyabb módszernek bizonyul, mint a sokkal ismertebb és gyakrabban használt formálási metodika. (Cattet, 2024)

Jelen kor legfiatalabb kiképzési módszertana a NePoPo módszer, amit 2015-ben publikált Michael és Bart Bellon, majd a Martin System felvásárlásával, amely elektromos nyakörvek

gyártásával foglalkozik, nem csak a módszerüket tökéletesítették, hanem a használt eszközöket is, melyek megfelelnek a mai idők állatjóléti elvárásainak is. (Michael Bellon, 2024)

A NePoPo Training weboldal szerint a név a Negatív, Pozitív, Pozitív szavakból áll össze, ami azt jelenti, hogy a kutya először egy negatív, kellemetlen ingert kap, majd a feladat végrehajtása után két pozitív inger következik. Ez a kiképzési módszer egy sokkal hatékonyabb és kellemesebb kommunikációt hoz létre a kutya és a kutyavezető között. Az eredmény egy vállalkozó szellemű, innovatív és szenvedélyes kutya, aki szívét-lelkét beleteszi a feladatok elvégzésébe. (NEPOPO The Language of Modern Dog Training, 2024)

3 Anyag és módszer

3.1 Bevezetés

Az őrző-védő sportokban a kutyáknak az adott sportág szabályzatában szereplő módon kell végrehajtania az ott megfogalmazott gyakorlatokat. A kutyák munkájának értékelését minden esetben teljesítménybírók végzik, akik a pályán mutatott viselkedést összehasonlítják a szabályzatban szereplő értékelési szempontokkal. Az optimálistól való eltérést hibapontokkal vagy alacsonyabb minősítéssel értékelik. A munkakutya szabályzatok közül a kutya viselkedésére, vezényszóra történő reakcióira leginkább az IGP szabályzat helyez nagy hangsúlyt, ahol a bírónak figyelniük kell a gyakorlatok alatt a kutyák testjelzéseit és hangulatát is. Hasonló értékelési szempont megjelenik a ring sportokban is, ahol ez a fajta bírálati szempont a General Attitude (GA) alatt értendő mínusz pontszámokban jelenik meg, valamint ez az értékelési rész szolgál a kutyavezető által elkövetett pontatlanságok, hibák büntetésére is.

A vizsgálatban szereplő videók az Interneten fellelhető, általában a versenyzők saját felvételei közül kerültek összeválogatásra. A 2000-es évek előtt megtartásra kerülő világversenyekről nem áll rendelkezésre megfelelő számú videó felvétel, de az elérhető anyagok alapján is szemléltethető a módszertanok közötti különbség a kutya viselkedésére vonatkozóan.

Nemzetközi összefogás eredményeképpen elérhető egy nemzetközi kutyás adatbázis (<https://www.working-dog.com/>), ahol az egyes kutyák, fajtánként, sportáganként nyilvántartásra kerülnek. A nyilvántartásban nem csak a sporteredmények, hanem a tenyésztéssel kapcsolatos információk, törzskönyvek, a kutyák eredményei, egészségügyi adatai is elérhetők. Az adatok megadása önkéntes, viszont az oldal adminisztrátorai a lehetőségekhez mérten a megadott adatokat felülvizsgálják a megjelenítés előtt. A dolgozatban vizsgált videók nagy része ebből az adatbázisból származik. Ma már szinte természetes, hogy a nemzetközi versenyeken a Working-dog személyzete videó felvételeket készít az összes pályamunkáról (engedelmisségi és őrző-védő ágazatokról), amelyet az előfizetők számára nyilvánosságra hoznak a portáljukon.

A kutyás sportok bírálati szempontjai a teljesítmény bírók számára szemléletmódot és iránymutatást adnak az egyes feladatok pontozása tekintetében, hiszen a bírónak saját szubjektív véleményüket kell a verseny során összemérhető, igazságos rendszerbe foglalni.

A dolgozat célkitűzésének vizsgálati módszereként olyan kvantitatív jellegű szempontrendszer került kialakításra, amely alkalmas a szubjektív tulajdonságok objektív elemzésére.

A szempontrendszer egy 5 fokozatú skálán értékeli a kutya vizsgált feladatvégrehajtás során mutatott viselkedését. A szabályzatban előírtaktól függetlenül a fókusz azokra a testjelzésekre helyeztük, amelyekből megállapítható, hogy a kutya stresszjelzései milyen szinten jelennek meg a végrehajtott gyakorlatok során. A kutya stresszjelzései a pontozási szempontrendszert leíró fejezetben kerülnek kifejtésre.

A vizsgált gyakorlatok:

- az engedelmisségi feladatok közül a szabadon követés, pózos gyakorlatok (ültetés, fektetés, állítás) (KNPV esetén az akadályok kerültek vizsgálatra, mivel pózos gyakorlatok nincsenek a végrehajtható feladatok között)
- őrző-védő feladatok közül az átvezető, engedelmes részek és követés gyakorlat
- őrző-védő feladatok közül az eresztés utáni viselkedés

amelyek végrehajtását tekintve lényegében hasonló módon kerül kivitelezésre a vizsgált sportok szabályzata szerint, így összehasonlíthatók akár különböző feladatok végrehajtása esetén is.

A szabadon követés gyakorlat azért is optimális választás a vizsgálat szempontjából, mert különböző ösztönerősségű vagy őrző-védő képességű kutyák esetében is vizsgálható a kutya viselkedése, valamint a kiképzési metodikára nézve az erőteljes zsákmányszerző ösztön, vagy agresszív viselkedés „torzító” hatása ennél a gyakorlatnál érvényesül a legkevésbé.

3.2 Pontozási szempontrendszer

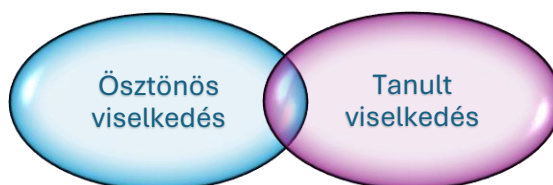
A dolgozatban meghatározott szempontrendszer az engedelmisségi gyakorlatokon belül a szabadon követést veszi figyelembe, mivel lényegét tekintve ennek a gyakorlatnak a vizsgaszabályzatok szerinti célja az elmúlt 130 év során nem változott, viszont nagyon jól szemléltethetők általa a különféle kiképzés metodikai változások által okozott stressz viselkedések megjelenése vagy éppen eltűnése.

Az őrző-védő ágazatban két feladatvégrehajtás is pontozásra került, ahol szintén a kiképzési metodika típusa okozhat látható stressz viselkedést. Az egyik az eresztés előtti és utáni viselkedés, a másik pedig az őrző-védő munka során végrehajtható átvezető engedelmisségi

gyakorlatok, mint például a követés, vagy a kísérés, vagy az egyes gyakorlatok közötti átvezető szakaszok.

A felállításra került értékmérő rendszer egy öt szintű skálán osztályozza a vizsgált egyedek viselkedését. A skála alapján adott pontszám segítségével objektíven analizálható a kutyák viselkedése. Fontos megemlíteni, hogy a kutyák versenyen kapott pontszáma és a viselkedésre adott pontszám közötti összefüggés nem került vizsgálatra.

A kiképzési módszereknél kétféle viselkedéstípust különböztettünk meg:

7. ábra - Viselkedések megkülönböztetése (Forrás: Saját szerkesztés)

Az *ösztönös viselkedés* megléte a kutyakiképzés alapja. Gyenge ösztön-adottságokkal rendelkező kutya kiképzése a vizsgálat alapját adó világbajnoksági szintekre nem tud eljutni. Ellenben a kifejezetten terhelhető idegrendszerrel megléte pedig elfedheti a kényszerítő eszközök alkalmazásával történő kiképzési módszerek megjelenését a kutya viselkedésében, így nem alkalmasak arra, hogy a vizsgálatban figyelembevételre kerüljenek.

A dolgozatban megjelenő sportok közül az IGP az egyedüli, amely a vizsgaszabályzatában és a kutyák értékelésekor minősíti az ösztön – magabiztosság – terhelhetőség (ÖMT) tulajdonságokat.

A *tanult viselkedés* esetén minden esetben megjelennek a kiképzési módszerhez kapcsolódó jelzések, testtartások, viselkedési elemek, amelyek megfigyelését objektív módon lehet elvégezni.

A következőkben a teljesség igénye nélkül felsorolásra kerülnek a stresszjelzések, amely alapját képezte a vizsgált egyedek viselkedésének megítélésének (Handelman, 2008):

Enyhébb jelzések:

- pislogás
- száj megnyalása
- mancs elemelése a földtől
- kutya vezető megnyalása vagy valamelyik testrészének, ruhájának szájbavétele
- visszahúzódás
- vakaródzás
- bunda megrázása
- tüsszögés
- nyújtózkodás
- ásítás

Mérsékelt jelzések:

- óvatos viselkedés közeledésre
- leeresztett farok tartás
- nyelvmozdulatok, amelyek nem a száj megnyalására irányulnak

Extrém jelzések:

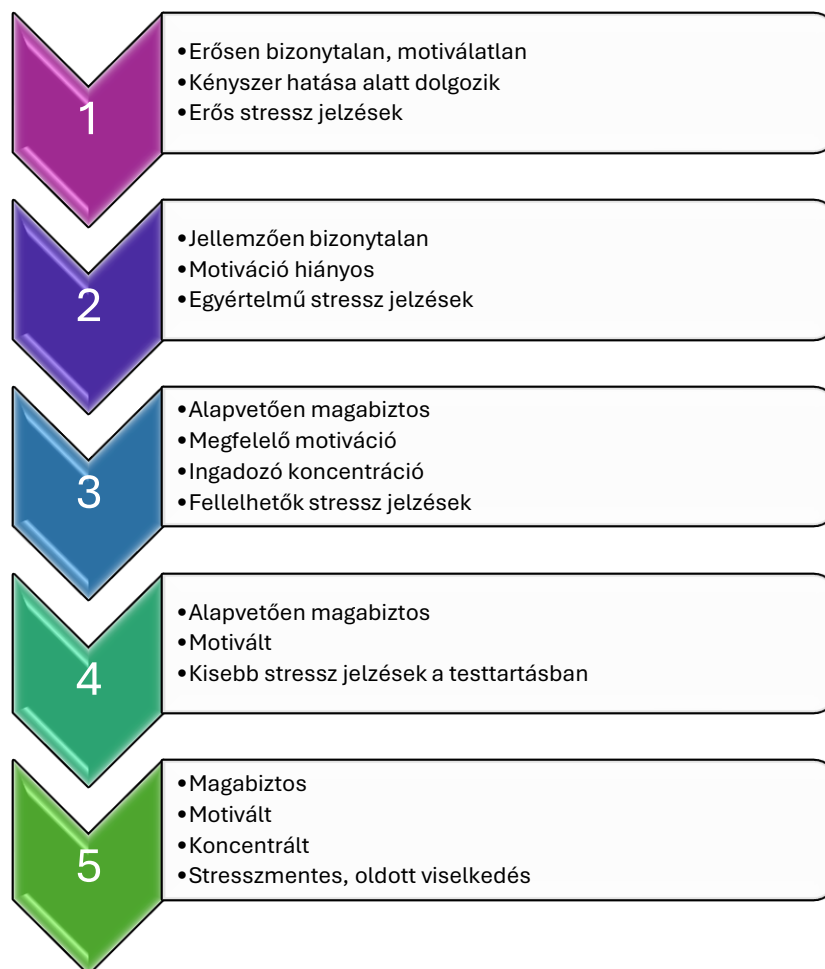
- ívelt hát
- tág pupillák
- fülek hátracsapása
- „bálnaszem” (kidülledt szemek)
- pofa izmok megfeszítése
- teljes test merevsége
- erős zihálás nyáladzással
- bőr szoros hátrahúzása a fejen (görcsös vicsorgás)
- merev lábak
- hasa alá felhúzott farok
- remegés

Bár az összes jelzés munka közben nem biztos, hogy tetten érhető, de biztosan fellelhető a felsoroltak közül jópár.

Vizsgálati szempontok:

1. Engedelmességi feladatok alatti viselkedés
2. Segéd eleresztésekor megjelenő viselkedés
3. Őrző-védő ágazatban lévő engedelmességi gyakorlatok alatti viselkedés

A pontozási rendszer mindhárom szempont esetében 5 fokozatú:

8. ábra - Feladatok alatti viselkedés pontrendszere (Forrás: Saját szerkesztés)

3.3 Kiválasztási kritériumok

A kiképzési módszerek terjedése és a felhasználási kör szélessége nagyban függ az adott módszer által kiképzett kutyák világszínvonalú eredményeitől. Ezen elv alapján a kiválasztás egyik feltétele az volt, hogy mindhárom sport tekintetében a legmagasabb szintű és legszélesebb körben meghirdetett versenyeken rendelkezésre álló videóanyagok kerüljenek összegyűjtésre. Mivel ez a feltétel a három vizsgált sport tekintetében elég eltérő, így a kritériumok a következőképpen alakultak:

- **IGP** – FCI vagy FMBB világbajnokságon az első 10 helyezett közül az elérhető legjobb eredményű kutya engedelmes és őrző-védő gyakorlatának elemzése
- **Mondioring** – FCI vagy FMBB világbajnokságon az első 10 helyezett közül az elérhető legmagasabb szintű, legjobb eredményű kutya gyakorlatainak elemzése

- **KNPV** – bármely hivatalos vizsgarendszerben tartott vizsgán bemutatott, az elérhető legjobb eredményű kutya által végrehajtott feladatok elemzése

Ezen feltételek mentén a vizsgált időszakok az egyes sportoknál eltérnek egymástól.

3.4 Vizsgálati anyag

A kiválasztott kutyák videó anyagai megvágásra és értékelésre kerültek a definiált szempontrendszer alapján. A vágott videók a dolgozat mellékletét képezik. A beazonosíthatóság érdekében a videófájlok neve és az alábbi táblázatban megadott adatok megegyeznek.

3.4.1 IGP

Sorszám	Sportág	Év	Bajnokság	Kutya neve	Kutya fajtája	Engedelmes pontszám	Őrző-védő pontszám	Engedelmes értékelés	Eresztés értékelés	ÖV engedelmes értékelés
1	IPO	1992	FMBB	Lex	Malinois	96	99	3	3	4
2	IPO	1998	FCI	Schnitz-des-Deux-Pottois	Malinois	96	96	3	4	2
3	IPO	2000	FCI	Klemm-vom-Roten-Falken	Malinois	97	95	3	4	3
4	IPO	2005	FMBB	Yagus-van-de-Duветorre	Malinois	96	92	3	3	4
5	IPO	2006	FCI	Azra-vom-Adlerauge	Malinois	98	96	3	4	4
6	IPO	2007	FCI	Aladin-von-der-Grafschaft-Helfenstein	Malinois	92	93	3	4	4
7	IPO	2009	FCI	Bendix-vom-Adlerauge	Malinois	95	98	3	5	5
8	IPO	2010	FCI	Bendix-vom-Adlerauge	Malinois	98	96	4	5	5
9	IPO	2011	FCI	Dunja-vom-Hornbachtal	Malinois	97	95	4	5	5
10	IPO	2012	FCI	Hasco-van-de-Duветorre	Malinois	98	98	4	4	4
11	IPO	2013	FCI	Chris-spod-Lazov	Német juhászkutya	98	97	2	2	3
12	IPO	2014	FCI	Graubaers-Boker	Malinois	94	93	3	4	2
13	IPO	2015	FCI	Harysson-Ad-Gür	Német juhászkutya	94	99	4	4	5
14	IPO	2016	FCI	Harysson-Ad-Gür	Német juhászkutya	93	98	3	4	4
15	IPO	2017	FCI	Punk-vom-Further-Moor	Malinois	98	96	3	4	5
16	IPO	2018	FCI	Nexor-vom-Brunsbeker-Land	Malinois	98	94	4	5	4
17	IGP	2019	FCI	Gibson-Mysic-Megane	Német juhászkutya	91	94	3	4	4
18	IGP	2022	FCI	Camino-Brillante-Blicka	Malinois	97	93	5	5	5
19	IGP	2023	FCI	Erco-Primus-Proeliator	Malinois	92	95	4	4	5

1.táblázat A dolgozatomban vizsgált IPO/IGP adatok (Forrás: saját munka)

3.4.2 Mondioring

Sorszám	Sportág	Év	Bajnokság	Kutya neve	Kutya fajtája	Pontszám	Engedelme s értékelés	Eresztés értékelés	ÖV engedelme s értékelés
1	Mondioring	2010	FMBB	Warras-vom-Wolfsprung	Malinois	314,5	2	2	3
2	Mondioring	2011	FMBB	Gerson	Malinois	376	1	2	4
3	Mondioring	2013	FMBB	Sunrise	Malinois	335	5	5	4
4	Mondioring	2016	FCI	Emir-des-Plaines-de-Thiérache	Malinois	370	4	4	3
5	Mondioring	2017	FCI	Ghost-du-Vallon-du-Roucas	Malinois	337,5	3	4	3
6	Mondioring	2018	FCI	Baryk-Retrobelge	Malinois	363	5	5	5
7	Mondioring	2019	FCI	Lasco-vom-Satansberg	Malinois	368	3	4	4
8	Mondioring	2022	FMBB	Lasco-vom-Satansberg	Malinois	381	2	5	4
9	Mondioring	2023	FMBB	Tor	Malinois	378,5	3	5	4

2.táblázat A dolgozatomban vizsgált Mondioring adatok (Forrás: saját munka)

3.4.3 KNPV

Sorszám	Sportág	Év	Bajnokság	Kutya neve	Kutya fajtája	Pontszám	Engedelme s értékelés	Eresztés értékelés	ÖV engedelme s értékelés
1.	KNPV	1993	Vizsga	P.Djelan	Bouvier des Flandres	367	3	3	3
2.	KNPV	2004	Vizsga	Ibor von der Blitze Düne	Német juhászkutya	434	2	3	3
3.	KNPV	2005	Vizsga	Renegade-Rudy van de Vroomshoeve	Malinois	435	2	3	3
4.	KNPV	2006	Vizsga	Arrack's Home Kamatz	Malinois	439	3	3	4
5.	KNPV	2006	Vizsga	Willem	Malinois	428	3	3	3
6.	KNPV	2009	Vizsga	Cooper	Malinois	422	2	3	3

7.	KNPV	2011 Vizsga	Israeldogs Mocca	Malinois	425	4	4	5
8.	KNPV	2012 Vizsga	Israeldogs Grim	Malinois	416	3	3	4
9.	KNPV	2013 Vizsga	Diesel Hein van Gaalen	Malinois	431	2	3	3
10.	KNPV	2015 Vizsga	Trouble	Malinois	410	3	3	2
11.	KNPV	2022 Vizsga	Boef	Malinois	426	4	4	4

3.táblázat - A dolgozatomban vizsgált KNPV adatok (Forrás: saját munka)

3.5 Adatelemzés, statisztika

Az adatokat pontdiagram vagy dobozdiagram segítségével ábráztuk. A pontdiagramon feltüntettük a regressziós egyenest és az ahhoz tartozó 95%-os konfidencia intervallumot. Tekintettel arra, hogy a kidolgozott pontozási rendszerrel kapott adatok nem normál eloszlásúak, az alábbi statisztikai analíziseket használtuk:

- Mann-Kendall teszt (trendanalízis)
- Mann-Whitney teszt (két csoport összehasonlítása)
- Kruskal-Wallis próba és Dunn post hoc teszt Bonferroni korrekcióval (több csoport összehasonlítása)

Az ábrázoláshoz és a statisztikai elemzéshez python programozási nyelvet használtunk a megfelelő könyvtárak alkalmazásával.

4 Eredmények és értékelésük

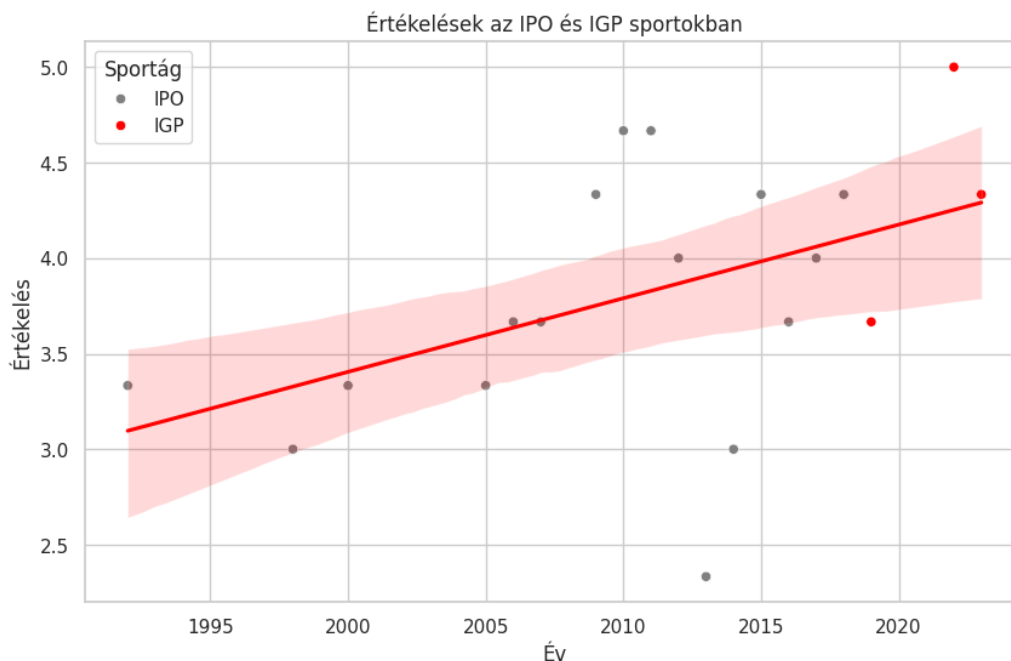
A Mann-Kendall teszt segítségével megvizsgáltam az adatokra vonatkozó trendek időbeli alakulását, amely az értékek esetleges növekedésére vagy csökkenésére hivatott rámutatni. A teszt alkalmas olyan adatok elemzésére, amelyek eloszlásáról nincs feltételezésünk, vagy nemlineáris mintázatúak. Előnye, hogy nem igényli az adatok normál eloszlását és robosztus a szélsőértékekkel szemben.

Az adatok két csoportra osztása után Mann-Whitney próba segítségével kerültek elemzésre. A bontást a rendelkezésre álló adatok éveinek azonos arányú elosztásával hoztuk létre. A Mann-Whitney próba a kétmintás t-próba nem normál eloszlás esetén alkalmazandó alternatívája. A teszt azt vizsgálja, hogy az egyik csoport értékei magasabbak vagy alacsonyabbak-e, mint a másik csoport értékei, vagyis van-e szignifikáns különbség a csoportok között.

A három sportág átlag adatainak összehasonlítására a Kruskal-Wallis tesztet használtam annak vizsgálatára, hogy van-e különbség a csoportok között. Annak vizsgálatára, hogy mely csoportok között van különbség a Dunn post hoc teszt került alkalmazásra Bonferroni korrekcióval. A tesztek megmutatják, hogy van-e szignifikáns különbség a három csoport között és ez a különbség mely csoportok között mutatható ki.

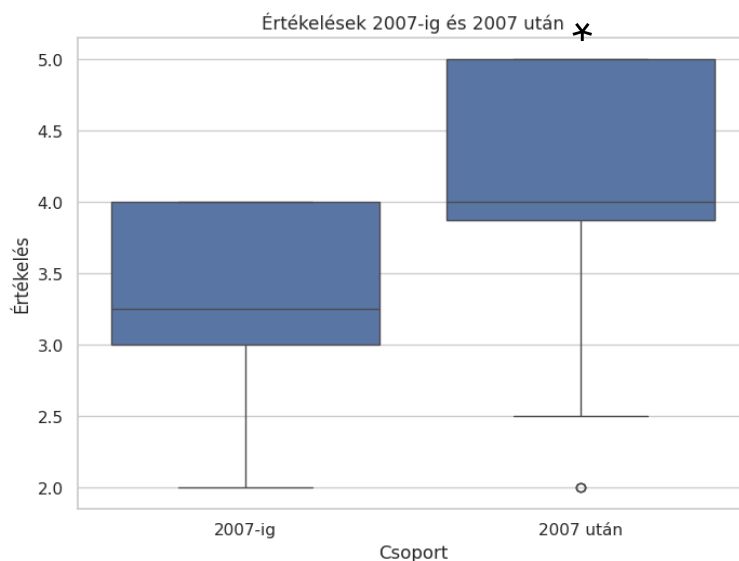
4.1 IGP eredmények értékelése

Az IPO és IGP sportok eredménye együtt került értékelésre, de a diagramokon megkülönböztetésre kerültek.

9. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. (Forrás: Saját munka)

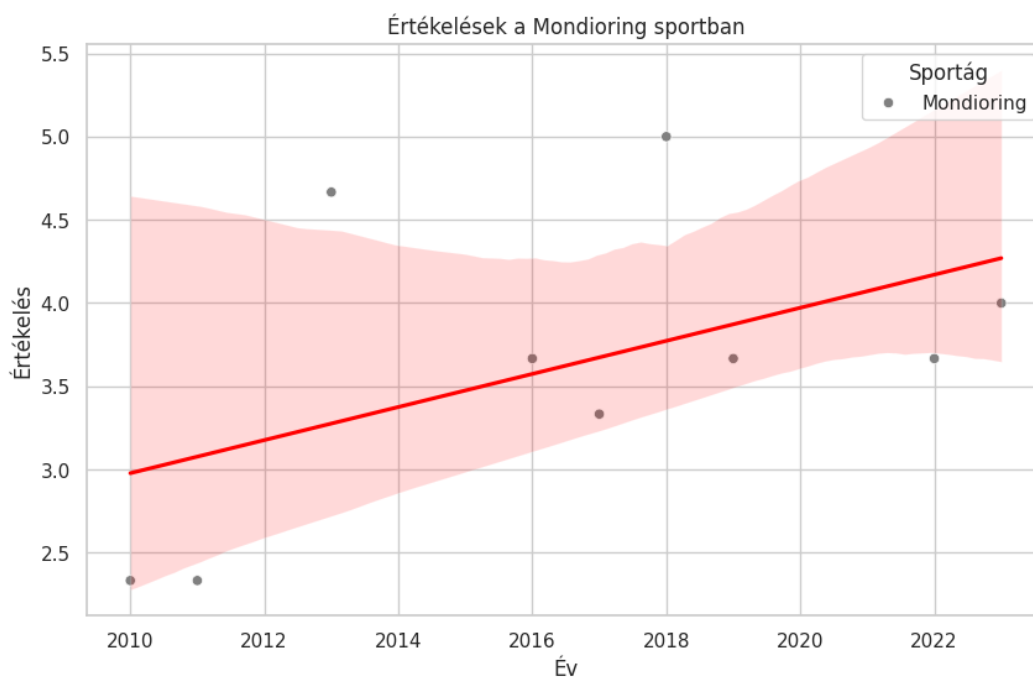
A 9. ábrán kerültek ábrázolásra az egyes években az értékelési szempontok alapján kiosztott pontszámok. Jól látható, hogy idővel egyre magasabb pontszámok jelennek meg, ami arra utal, hogy a kutyák egyre motiváltabb, stresszmentesebb és magabiztosabb viselkedést mutatnak. Mann-Kendall trend teszttel megvizsgálva az adatokat statisztikailag szignifikáns emelkedő tendenciát kaptunk ($p = 0,033$).

10. ábra - A pontszámok alakulása 2007-ig és 2007 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. $N=6, 13$, *: $p=0,026$, Mann-Whitney teszt (Forrás: Saját munka)

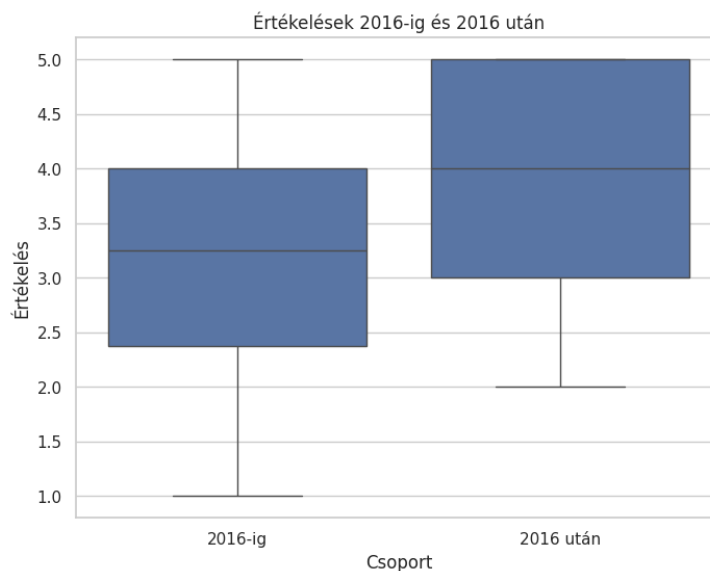
A következőkben azt néztük meg, hogy a vizsgált időszak első- és második felét összevetve tapasztalunk-e különbséget a kutyák viselkedésében. A 10. ábrán jól látható, hogy az időbeli csoportbontás alapján a 2007 után kapott értékek magasabbak a 2007-ig kapott értékeknél.

4.2 Mondioring eredmények értékelése

11. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. (Forrás: Saját munka)

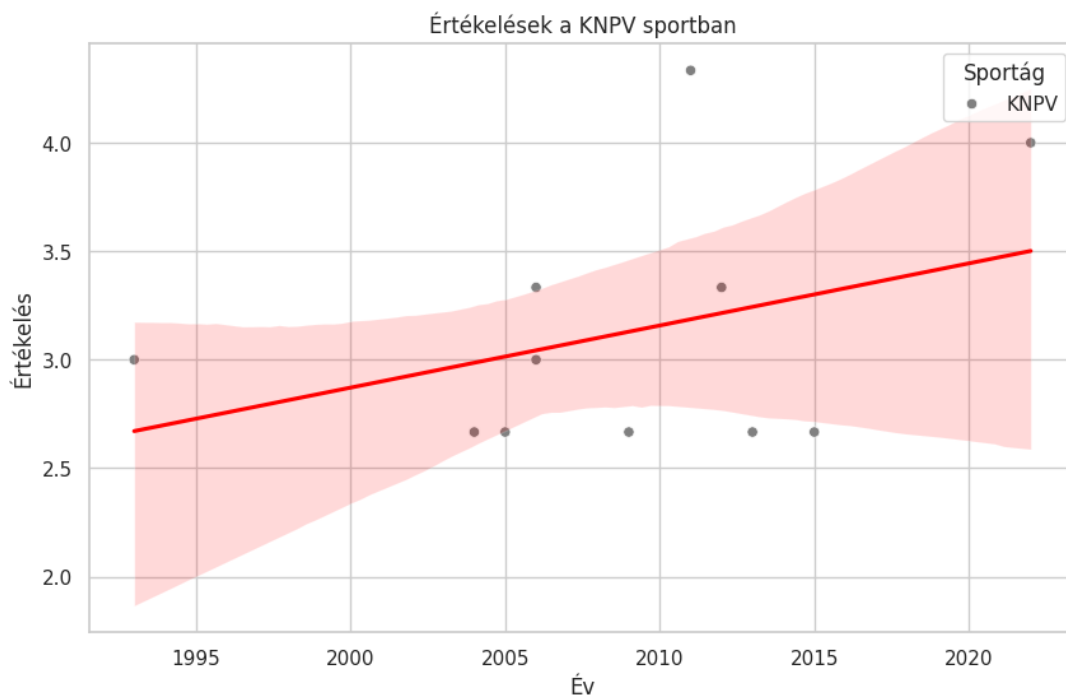
Mondioring sport esetén a rendelkezésre álló videók száma jóval kisebb volt (11. Ábra és 2. táblázat). Ugyan az adatok itt emelkedő tendenciát mutatnak, Mann-Kendall trend teszttel megvizsgálva a vizsgált elemszám és a tapasztalt szórás mellett a változás nem volt statisztikailag szignifikáns.

12. ábra - A pontszámok alakulása 2016-ig és 2016 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. $N=4,5$ (Forrás: Saját munka)

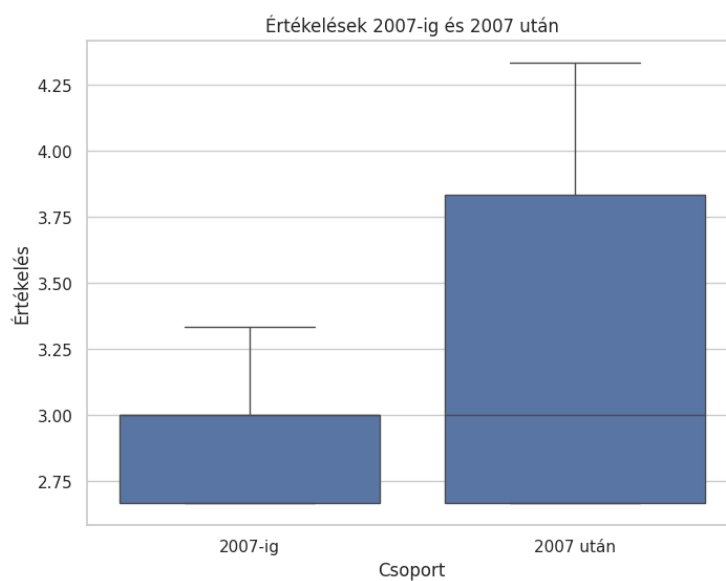
Az adatokat szintén két csoportra osztva (2016-ig és 2016 után), összehasonlítottuk a vizsgált időszak első és második felét. A dobozdiagramon látható, hogy az időbeli csoportbontás alapján a 2016 utáni értékek magasabbak, a 2016 előtti értékekénél, de ez a különbség nem szignifikáns (12. ábra, Mann-Whitney teszt, $p = 0,164$).

4.3 KNPV eredmények értékelése

13. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. (Forrás: Saját munka)

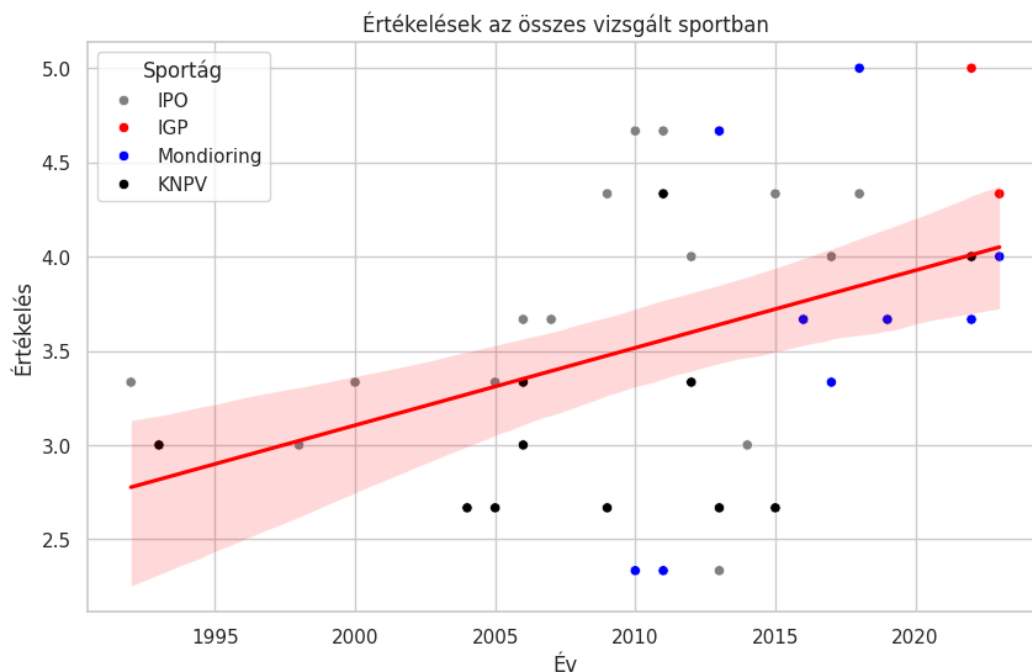
KNPV sport esetében, hasonlóan a Mondioring adatokhoz, ugyan van növekedési tendencia, statisztikai elemzés során ez nem bizonyult szignifikánsnak az adott elemszám mellett (13. ábra)

14. ábra - A pontszámok alakulása 2007-ig és 2007 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. N=5,6 (Forrás: Saját munka)

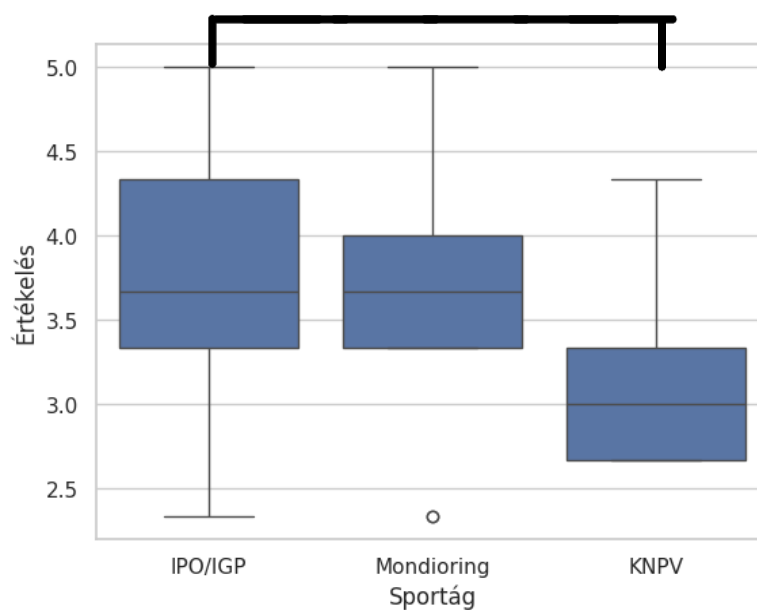
A 14. ábrán látható, hogy az időbeli csoportbontás alapján a 2007 utáni értékek magasabbak, a 2007 előtti értékekénél, de ez a különbség nem bizonyult szignifikánsnak ($p=0.7$).

4.4 Mindhárom sportág átlag eredményeinek összértékelése

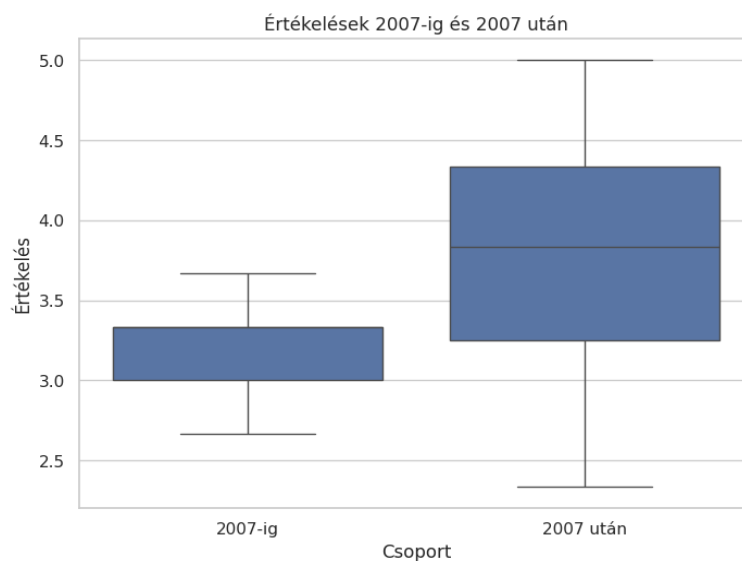

15. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. A színek az egyes sportágakat jelölik. (Forrás: Saját munka)

Végül megvizsgáltuk, hogy a különböző sportokban együttesen hogyan alakult a kutyák viselkedése az évek során. A 15. ábrán láthatók az egyes sportágakhoz tartozó adatok. Látható, hogy összességében az értékelési pontszámok növekvő tendenciát mutatnak, azonban trendanalízissel nem sikerült statisztikailag szignifikáns tendenciát kimutatni ($p=0,256$). Ennek oka feltehetően az, hogy az IPO/IGP és KNPV sportokban a kutyák viselkedése jelentős eltérést mutat (a 15. ábrán szürke/piros, illetve fekete pontok) és ez a trend elemzését megnehezíti. Statisztikailag összehasonlítva a különböző sportágakat, a KNPV és az IPO/IGP között tényleges különbség adódott (16. ábra).

16. ábra - A pontszámok a különböző sportágak esetén. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. $N=19$ (IGP/IPO), 9 (Mondioring), 11 (KNPV) *: $p=0,0387$, Kruskal-Wallis teszt és Dunn post-hoc teszt Bonferroni korrekcióval (Forrás: Saját munka)

17. ábra - A pontszámok alakulása 2007-ig és 2007 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. $N=11$ és 28, *: $p=0,0276$, Mann-Whitney teszt (Forrás: Saját munka)

Időbeli csoportbontást alkalmazva viszont látható a 17. ábrán, hogy a 2007 utáni értékek magasabbak a 2007 előtti értékeknél és ez a különbség szignifikánsnak adódott. Ez azt mutatja, hogy az összes sportágat is vizsgálva látható a kutyák viselkedésében bekövetkezett változás az elmúlt időszakban a korábbi évekhez képest.

5 Következtetések és javaslatok

A gyakorlatok kivitelezése az évtizedek folyamán a szabályzatok módosításai miatt folyamatosan változott és az egyes sportokban olyan módszerek kerültek kidolgozásra, amelyekkel az aktuális elvárásoknak megfelelő kivitelezést a legmagasabb pontszám reményében tudják a kutyák végrehajtani. Ezeket az elvárásokat két elv befolyásolja:

- adott országban érvényes állatvédelmi előírások
- szabályzatban meghatározott bírálati szempontok

Az adott országban érvényes állatvédelmi előírások nem csak a kutya tartásával kapcsolatos szabályokat definiálnak, hanem a képzésével kapcsolatosan is korlátozzák az igénybe vehető segédeszközöket. Vannak országok, ahol teljesen betiltották például a fojtó nyakörv, szögesnyakörv és az elektromos nyakörv használatát, egyes országokban pedig egyáltalán nincsenek ezekre vonatkozó szankciók. Ezek a korlátozások mindamelllett, hogy egyenlőtlen feltételeket teremtenek, mégis előnyére válhatnak a kutyás sportoknak. A korlátozó országoknak ugyanis olyan kiképzési módszertanokat kell kidolgozniuk, amelyek ezen eszközök nélkül is ugyanazt a minőségű munkát eredményezik, mint a nem korlátozó országokban képzett kutyák esetében. Jó példa erre Ausztria, ahol a legszigorúbb korlátozások vannak érvényben a kutyakiképzésben használható kényszerítő eszközök alkalmazása terén, mégis rendre magas színvonalú munkát bemutatva a legjobbak között szerepelnek évek óta mind Mondioring, mind IGP versenyeken.

Hollandiában jelenleg nincsen korlátozva a kiképzési eszközök használata, így a KNPV-ben használt kiképzési módszerek sem változtak jelentősen, ami a rendelkezésre álló felvételeken jelenlévő stresszviselkedésekben is megmutatkozik.

A szabályzatokban meghatározott bírálati szempontok a másik elv, ami befolyásolja az elvárásokat. Az IGP szabályzat szemléletére az elmúlt 15 évben egyre nagyobb hatással van az állatvédelmi/állatjóléti szempontok beépítése, ezért a napjainkban kiképzett és felvezetett kutyák már jelentősen kevesebb stressz viselkedést mutatva hajtják végre ugyanazt az elnevezésű gyakorlatot, mint 50 évvel ezelőtt. Egyértelmű, hogy az IGP szabályzatban fektetnek a legnagyobb hangsúlyt a kutya gyakorlatok alatti viselkedésére.

Mondioring szabályzatban ugyan szintén megjelenik az elvárás, hogy a kutyák és felvezetőjük feladathoz való hozzáállását, a munkakedvet, a kutya viselkedését bírálják a General Attitude

pontozása keretében, viszont még a gyakorlatban ez inkább a felvezető által elkövetett hibák kezelésére szolgál és továbbra is kevesebb figyelmet fordítanak a kutya viselkedésére.

A KNPV esetében viszont a szabályzatban nincsenek elvárások a kutya viselkedésére vonatkozóan. Így viszont a kiképzők sem törekednek arra, hogy a kutyák a gyakorlatok alatt feltétlenül felszabadultan és stresszmentesen hajtsák végre a feladatokat. Sőt, az idősebb tenyésztők egyenesen károsnak tekintik a „puha módszerek” terjedését és használatát.

Javasolandó, hogy a Mondioring és a KNPV esetén is bevezetésre kerüljenek az IGP-ben használt minősítésekhez tartozó értékelési szempontok is a következők alapján:

- **kitűnő** az a viselkedés/feladatvégrehajtás, melyet kivételes adottságú, kitűnően képzett és kitűnően felvezetett kutya mutat (ez általában a kutyák 10-20%-a).
- **nagyon jó** – az a kiváló adottságú kutya, melyet alapvetően magas szinten kiképeztek, viszont az ideálistól némileg eltérően hajtja végre a feladatokat.
- **jó** – az a jó adottságú kutya, amelyet alapvetően jó minőségű kiképzési módszerekkel tanítottak és a szabályzatnak megfelelően vezettek fel (ezek a kutyák adják az állomány legnagyobb hányadát).
- **megfelelő** – az a végrehajtás, ahol vagy a kutya adottságában, vagy a kiképzési módszerekben nagyobb, durvább hibákat vétettek, vagy a kutyaavezető nem ismeri helyesen a szabályzatot.
- **hiányos** – az a feladatvégrehajtás, ahol a kutya viselkedéséből hiányzik az alapvető munkakedv, képesség, vagy a kiképzése során olyan súlyos hibát vétettek, hogy a kutya nem képes az adott feladatot a szabályzatnak megfelelően végrehajtani.

A statisztikák alapján az IGP sportágban szignifikáns javulás jelenik meg a kutyák pályamunkájában megjelenő stresszviselkedése kapcsán. A Mondioringben és a KNPV-ben ugyan növekedő trend látható, de ez nem szignifikáns. Összességében tehát mindhárom sportágban megfigyelhető javulás a kutyák stresszviselkedésében.

Mind a szakirodalom, mind a különböző forrásokból származó videók is arra engednek következtetni, hogy a kiképzési módszerek fejlődése és a kutya pályamunka alatti elvárt viselkedése sokat változott.

18. ábra - 1982. Német juhászkutya bajnokság (IPO) 1. helyezetének szabadon követés gyakorlata (Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=BzofQ6DxDOs>)

19. ábra - 2022. FCI IGP Világbajnokság 1. helyezetének szabadon követés gyakorlata (Forrás: https://www.working-dog.com/dogs-details/5545379/Camino-Brillante-Blicka?play=v0000_65539de058c700812c96f1aaffb56212#show)

A szakirodalom alapján a kiképzési módszerek fejlődésének vizsgálatánál a viselkedéskutatások eredményeit figyelembe véve három korszak különíthető el:

1. *1980-as évekig tartó időszak*, ahol a kutya megbízhatósága volt a kiemelt szempont az elvárások tekintetében, amelynek következménye a motiválatlan feladatvégrehajtás lett, ezért a szabályzatban célul tűzték ki a gyorsabb, motiváltabb végrehajtást.
2. *1980 – 2000 közötti időszak*, ahol a gyorsabb és pontosabb végrehajtás is előtérbe került a megbízható feladatvégrehajtáson túl, melynek eredménye a pontatlan, de örömteli végrehajtás volt olyannyira, hogy például a szabadon követés gyakorlata a kutya szinte akadályozták a kutya vezető haladását.
3. *2000-es évektől mostanáig tartó időszakban* a fentiek mellett a motiváltság és a pontos, stresszmentes végrehajtás is értékelési szemponttá vált.

A vizsgálatok kiterjesztése ezekre az időszakokra már megfelelő mennyiségű adatot biztosítana és a viselkedésben látható különbségek statisztikai igazolását is alátámasztaná.

Míg az IGP és a Mondioring sportok világviszonylatban őrölt sportok, a világversenyeken egyre több versenyző indul, egyre nagyobb reflektorfényt kapnak a köztudatban, médiában, és nem utolsósorban az állatvédelmi szervezetek előtt is fókuszba kerülhetnek, addig a KNPV Hollandia saját vizsgarendszere maradt, és bár egyre többen űzik a sportot az ország határain

kívül is, mégsem kap még akkora figyelmet. Az adatokból arra lehet következtetni, hogy ez az elszeparáltság okozhatja azt, hogy kevesebb energiát fektetnek a kutya stresszviselkedéseinek megszüntetésére, vagyis a kiképzési módszerek fejlesztésére, mint a „láthatóbb” sportokban.

A gyakorlatban látható, hogy az IGP és a Mondioring területén a mai napig alkalmazzák (az adott ország szabályaihoz képest) azokat a kényszerítő eszközöket, mint például a '40-es évek idején, mint a szöges nyakörv, az elektromos nyakörv vagy a hurok, viszont ezt sokkal inkább a tudományos alapokra támaszkodva főként jutalmazásra építve teszik, így a kutyák viselkedésén az látszik, hogy sokkal felszabadultabban és motiváltabban hajtják végre a gyakorlatokat. Azzal, hogy egyre jobban fókuszba kerül az etológiai vizsgálatok fejlődése, a kutyák jóllétének előtérbe helyezése, a kutyakiképzők is egyre jobban és pontosabban értik a tanuláselméletet és a kutya idegrendszerének gyakorlati működését, amely a kiképzési metodikák fejlődését eredményezi. Ezt az is alátámasztja, hogy a legújabb kiképzési metodika a NePoPo módszer saját fejlesztésű elektromos nyakörv segítségével tanít, mégis a rendelkezésre álló videók alapján a kutyák nagy motivációval, minimális stressz viselkedést mutatva hajtják végre a gyakorlatokat.

A vizsgarendszereket és a bírálati szempontokat jellemzi, hogy a vizsgált adatokból csak az IGP sport esetén látható egyértelmű javulás a kutyák stresszviselkedésével kapcsolatosan. A vizsgált egyedek világ bajnokságon résztvevő legjobb kutyákból kerültek ki, ami azt jelenti, hogy ők prezentálják a világ számára a mintát. Ha az a trend, hogy a világ bajnok kutyák komolyabb szinten mutatják a stresszviselkedéseket, akkor a kiképzők megelégednek azzal, hogy ha ezzel a viselkedéssel a világ legjobbja lett, akkor ez az elvárt. Ha viszont az látszódná, hogy a világ elitjének kutyái felszabadult és stresszmentes feladatvégrehajtást mutatnak be, akkor ez a fajta elvárás terjedne el.

A hipotézis további vizsgálata további összefüggéseket fedhet fel a témával kapcsolatosan. További adatforrások felkutatását a technikai akadályok befolyásolják, mivel a videokamerák széleskörű elterjedése csak az 1960-as évek végén kezdődött, valamint a fellelhetőségeik is problémákba ütközhetnek, érdekes lenne a fentebb említett három korszakban készült videók elemzése a megadott szempontok alapján. Ebben az esetben a kiválasztás feltételei csak minimálisan korlátozhatók.

A kiképzési metodikákat és így a kutya stresszviselkedéseinek megjelenését nem csak a vizsgaszabályzatokban elvárt feladatvégrehajtás határozza meg, hanem az adott országban jelen lévő szabályozások. Az is kiemelendő, hogy a vizsgaszabályzatokban az őrző-védő pontszámok aránya a három sport tekintetében különböző, de az IGP-n kívül az őrző-védő pontszámok felé tolódik:

- IGP – 33%
- Mondioring – 65%
- KNPV – 76% (!)

Ennek abban van jelentősége, hogy a kiképzés során mennyire fektetnek hangsúlyt az engedelmisségi és ügyességi gyakorlatokra. Ahol magas az őrző-védő pontszám aránya, ott értelemszerűen olyan kutyákat fognak képezni, amelyekre a domináns viselkedés jellemző, viszont ezek a kutyák az engedelmes gyakorlatokhoz szükséges tulajdonságokkal kevésbé rendelkeznek, a kutyakiképzőnek nem is érdeke ezekre nagyobb hangsúlyt fektetni, hiszen arányaiban kevés pontszámot „érő” feladatok végrehajtásához lennének szükségesek. Az IGP-ben ezért inkább a harmonikus együttműködés a cél, a KNPV-ben pedig a segéddel való küzdelem bemutatása.

Érdekes lehet a jelenlegi téma vizsgálata olyan szempontok alapján, hogy az adott országban a bevezetett jogi szabályozások milyen hatással vannak az ország világversenyeken elért eredményeire, látszik-e különbség a jogszabályi szigorítás előtti és utáni eredményekben, valamint a kutyák viselkedésében. Vagyis van-e következménye a szigorításoknak a kutyakiképzésben.

A további vizsgálatokhoz mindenképpen az egyes kutyás szervezetek segítségére lenne szükség, valamint különböző archívumok vizsgálata lenne indokolt.

6 Összefoglalás

Az őrző-védő kutyás sportok kiképzési módszereinek fejlődése a kutyák stresszviselkedésén mérhető le. A kialakításra kerülő pontozási rendszer, valamint a kiválasztott feladatok alkalmasak az évek folyamán bekövetkező viselkedésváltozások vizsgálatára. A szakirodalmi áttekintés a történelem során kialakult őrző-védő kutyás sportok bemutatása mellett betekintést ad a tudományos vizsgálatok releváns területeibe.

A vizsgálat során az IGP, Mondioring, mint világ szinten jelen lévő kutyás sportok és a KNPV, mint kizárólag Hollandiához tartozó, bár több országban is űzött sport kerül bemutatásra és értékelésre. Az adatok kiválasztása során törekedtünk arra, hogy a rendelkezésre álló információk alapján a legjobb egyedek kerüljenek értékelésre, ami bár szűkítette a vizsgálati mintát, de azok azonos színvonala viszont összehasonlíthatóbbá tette az adatokat.

Az eredmények értékelése ugyan csak az IGP sportban mutatott statisztikailag szignifikáns különbséget, viszont a Mondioring és KNPV sportokban is látható javulás a kutyák stresszviselkedése kapcsán.

Nyilvánvalóvá vált, hogy a problémakör igen komplex, mivel sok tényező befolyásolja az adott sportág, adott országban meghatározott elvárásoknak megfelelő megoldásait. A legfontosabb kérdés a kutyák idegrendszeri terhelhetősége, amely meghatározója annak, hogy a kutya milyen szinten „bírná el” a keményebb kiképzési módszereket és ezek mellett mutatja-e azokat a stresszviselkedéseket, amelyeket egy másik ország, másik kiképzési metodikája mellett az ott képzett kutyák mutatnak.

Megállapítható, hogy érdemes és eredményes a kutyakiképzés elméleti tudományának és szakmai gyakorlatának közös nevezőre hozása, hiszen minden kutyaszerető gazda álma egy szófogadó és boldog kutya. A kutyás sportokban kialakított módszereken keresztül az egész kutyástársadalom szemlélete formálható, mely tény a dolgozat eredménye is alátámasztotta.

7 Ábrák jegyzéke

1. ábra - Őrző-védő kutyás sportok kialakulásának és változásának idővonala a szakirodalmi elemzés alapján (Forrás: saját szerkesztés a szakirodalom alapján)	6
2. ábra - Kiképzési módszereket befolyásoló mérföldkövek idővonala a szakirodalmi elemzés alapján (Forrás: saját szerkesztés a szakirodalom alapján)	11
3. ábra - Pórázon vezetés (Forrás: Zajcsek, 1923, 32. oldal nyomán).....	15
4. ábra - Szabadon követés (Forrás: Zajcsek, 1923, 32. oldal nyomán).....	15
5. ábra - Fogás gyakorlat (Kováts, 1977, 57. oldal nyomán).....	17
6. ábra - Hátraarc gyakorlat (Kováts, 1977, 47. oldal nyomán)	17
7. ábra - Viselkedések megkülönböztetése (Forrás: Saját szerkesztés).....	23
8. ábra - Feladatok alatti viselkedés pontrendszer (Forrás: Saját szerkesztés).....	25
9. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. (Forrás: Saját munka)	31
10. ábra - A pontszámok alakulása 2007-ig és 2007 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. N=6, 13, *: p= 0,026, Mann-Whitney teszt (Forrás: Saját munka)	32
11. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. (Forrás: Saját munka)	32
12. ábra - A pontszámok alakulása 2016-ig és 2016 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. N=4,5 (Forrás: Saját munka).....	33
13. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. (Forrás: Saját munka)	34

14. ábra - A pontszámok alakulása 2007-ig és 2007 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. N=5,6 (Forrás: Saját munka)..... 34
15. ábra - Pontszámok alakulása az évek során. A diagramon a pontok az egyes kutyák átlagértékeit ábrázolják, az egyenes a pontokra illesztett regressziós vonalat mutatja a 95%-os konfidencia intervallummal. A színek az egyes sportágakat jelölik. (Forrás: Saját munka) 35
16. ábra - A pontszámok a különböző sportágak esetén. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. N=19 (IGP/IPO), 9 (Mondioring), 11 (KNPV) *: $p = 0,0387$, Kruskal-Wallis teszt és Dunn post-hoc teszt Bonferroni korrekcióval (Forrás: Saját munka) 36
17. ábra - A pontszámok alakulása 2007-ig és 2007 után. A dobozdiagramon a pontok medián értéke, középső két kvartilis és a szélső értékek kerültek feltüntetésre. N=11 és 28, *: $p = 0,0276$, Mann-Whitney teszt (Forrás: Saját munka) 36
18. ábra - 1982. Német juhászkutya bajnokság (IPO) 1. helyezetének szabadon követés gyakorlat (Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=BzofQ6DxDOs>) 39
19. ábra - 2022. FCI IGP Világbajnokság 1. helyezetének szabadon követés gyakorlata (Forrás: https://www.working-dog.com/dogs-details/5545379/Camino-Brillante-Blicka?play=v0000_65539de058c700812c96f1aaffb56212#show) 39

8 Irodalomjegyzék

1. *Belgian Ring.* (2023. 12). Forrás: Wikipédia:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Belgian_Ring
2. *Belgium Ring.* (2023. 05). Forrás: Belgium Ring:
<http://belgiumring.org/documents/reglements/reglement%202023.pdf>
3. Bíró, A. (1996). *100 év elé...* Anteus Kft.
4. Cattet, J. (2024. 08 2015.04.03). *Do as I Do (csináld utánam) képzés: szórakozás és hatékonyság.* Forrás: Undogmatik:
https://undogmatik.blog.hu/2015/04/03/do_as_i_do_tedd_amit_en_kepzes_szorakozas_es_hatekonysag
5. FCI. (1994). *Utility Dog Regulation - Mondioring.* Belgium: FCI.
6. *FCI Commission for Utility dogs - Activity report.* (2024. 04 2015). Forrás: Dog dot com:
<http://newsletter37.dogdotcom.be/en/Utility.aspx>
7. *FCI World Championship esemény.* (2024. 01). Forrás: Working dog:
https://www.working-dog.com/results-category/5/FCI-World-Championship?id=5&name=FCI-World-Championship&results_category_page_number=2
8. Guidelines for International working dog trials and International tracking dog trials of the F.C.I. (2024. 09 2003). Belgium.
9. Guidelines for International Working Dog Trials and International Tracking Dog Trials of the FCI. (2024. 10 2008). Belgium.
10. Hall Nathaniel J., J. A. (2024. 01 2021). *Working Dog Training for the Twenty-First Century.* doi:10.3389/fvets.2021.646022
11. Handelman, B. (2008). *Canine Behavior, A photo illustreated Handbook.* Dogwise.
12. *Historians' Corner.* (2024. 09). Forrás: Cambridge Center for Behavioral Studies:
<https://behavior.org/historians-corner/more-history/>
13. Kotoff, O. (1957). *Az őrző és védőkutya kiképzése.* Kézirat.

14. Kováts, Z. (1977). *A szolgálati kutyák alkalmassági és teljesítménybírálata*. BM tanulmányi és propaganda csoportfőnökség.
15. Kováts, Z. (1984). *A kutyakiképzés alapjai*. BM Könyvkiadó.
16. Kováts, Z. (2017). *A rendőrkutya története*. Budapest: UMLIMO BT.
17. Michael Bellon. (2024. 09). Forrás: Nepopo Training:
<https://www.nepopotraining.com/en/about-michael-bellon>
18. Mika, K. (1894). *A vizsla parforce-idomítása*. Budapest: Athenaeum r. Társulat.
19. Mondio Ring is World Ring. (2023. 12). Forrás: US Mondioring:
<https://www.usmondioring.org/international/>
20. Mondioring. (2023. 12). Forrás: Leerburg: <https://leerburg.com/mondioring.htm>
21. Mondioring. (2023. 10). Forrás: FCI for Pedigree dogs worldwide:
<https://www.fci.be/medias/MON-REG-en-17191.pdf>
22. NEPOPO *The Language of Modern Dog Training*. (2024. 09). Forrás: Nepopo Training:
<https://www.nepopotraining.com/en/nepopo>
23. *Official French Ring Rules*. (2024. 05). Forrás: Canadian Ringsport Association:
<https://www.canadianringsport.ca/wp-content/uploads/2024/02/CRA-Rules-2023-Final-CRA.pdf>
24. *Pesti Hírlap, 1909. január (31. évfolyam, 26. szám)*. (2023. 09 1909.01.31). Forrás: Arcanum újságok: https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiHirlap_1909_01-2/?query=Rend%C5%91rkutya+%C3%BAjs%C3%A1g&pg=513&layout=s
25. Petrisyn, A. (2023. 11). *Rólunk*. Forrás: Országos Munkakutya Sportegyesület:
<https://omse.hu/rolunk/>
26. *Reglementen KNPV*. (2024.02). Forrás: PHV De Helper in Nood:
<http://www.dehelperinnood.nl/reglementen-knpv/>
27. Regulations for the International Utility dog trials and the International Tracking dog trial of the FCI. (2024. 10 2012). Belgium.
28. Sárkány, P. (1975). *A kutya tenyésztése, tartása, kiképzése*. Mezőgazdasági Kiadó.

29. *Schutzhund*. (2023. 12). Forrás: Wikipédia: <https://en.wikipedia.org/wiki/Schutzhund>
30. Sherman, P. W. (2024. 09 2024.08.26). *History and basic concepts*. Forrás: Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/science/animal-behavior/History-and-basic-concepts>
31. *The History of French Ring Sport*. (2023. 06). Forrás: CCPD: <https://ccprotectiondogs.com/the-history-of-french-ring-sport/>
32. *The history of KNPV - Royal Dutch Police Dog Society*. (2023. 10). Forrás: Working Shepherds: <https://workingshepherds.wordpress.com/2015/08/06/the-history-of-knpv-royal-dutch-police-dog-society/>
33. *The History of Schutzhund*. (2024. 01). Forrás: West End Schutzhund Club: <https://westendschutzhundclub.com/history/>
34. *Utility Dogs*. (2024. 10 2025). Forrás: FCI for Pedigree dogs worldwide: <https://www.fci.be/medias/UTI-REG-IGP-en-2025-19768.pdf>
35. *Utility Dogs*. (2024. 01 2019). Forrás: FCI for Pedigree dogs worldwide: <https://www.fci.be/medias/UTI-REG-IGP-49-2020-en-15701.pdf>
36. v.Stephanitz. (1923). *The German Shepherd Dog in Word and Picture*. Jena: Anton Kampfe.
37. *What is Schutzhund?* (2024. 02). Forrás: Leerburg: <https://leerburg.com/schusa.htm>
38. Zajcsek, A. (1925). *Az eb nevelése és kiképzése*. Budapest: Centrum Kiadóvállalat Részvénytársaság.

9 Mellékletek

1. számú melléklet: Hallgatói nyilatkozat
2. számú melléklet: Konzulensi nyilatkozat
3. számú melléklet: [Videos](#) – A videók mérete miatt azok megosztása Onedrive linken keresztül történt.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani belső konzulensemnek, Abayné Dr. Hamar Enikő, aki végig támogatott a dolgozat elkészítésében.

Kiemelten szeretném megköszönni Suszter Ferencnek, aki külső konzulensként a dolgozat témájának pontosításától kezdődően igen értékes szakmai tudásával, észrevételeivel, tanácsaival, ötleteivel végig segítette a dolgozatom elkészítését.

Köszönet illeti Dr. Turu Gábort, aki a véghajrában hatalmas segítséget nyújtott az adatok statisztikai elemzésében.

Köszönöm Édesapámnak a folyamatos lelki támogatást és biztatást.

1. számú melléklet: Hallgatói nyilatkozat

50

1. számú melléklet: Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Mészáros Eszter Mónika
A Hallgató Neptun kódja: J3WJZG
A dolgozat címe: Őrző-védő kutyás sportok kiképzési módszereinek fejlődése
A megjelenés éve: 2024.
A konzulens intézetének neve: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus
A konzulens tanszékének a neve: Állattenyésztés-technológiai és állatjóléti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítotam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Gödöllő, 2024. év november hó 09 nap

Hallgató aláírása

2. számú melléklet: Konzulensi nyilatkozat

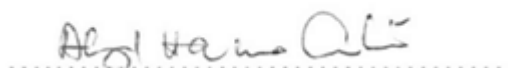
NYILATKOZAT

Mészáros Eszter Mónika név (Neptun azonosítója: J3WJZG) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*³

Kelt: 2024 év november hónap 09. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.